

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Н. М. Проскуріна
В. П. Гринь

ВЛАСНА СПРАВА: ОБЛІК, ПОДАТКИ ТА ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

**Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти магістр
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік, оподаткування та аудит»**

Запоріжжя 2026

**Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет**

**Н. М. Проскуріна
В. П. Гринь**

**ВЛАСНА СПРАВА:
ОБЛІК, ПОДАТКИ ТА ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА**

Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік, оподаткування та аудит»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол 2026 р.

**Запоріжжя
2026**

УДК : 334.722(477)(075.8)
П82

Проскуріна Н. М., Гринь В.П. Власна справа: облік, податки та фінансова безпека : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік, оподаткування та аудит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2026. 102 с.

У виданні подано зміст практичних занять і самостійної роботи з дисципліни «Власна справа: облік, податки та фінансова безпека». Наведено методичні рекомендації, ситуаційні та розрахункові завдання, навчальні форми документів, питання для самоконтролю й електронні ресурси для виконання практичних робіт. Матеріал згруповано у два змістові модулі: «Започаткування та обліково-фінансове планування власної справи» та «Організація розрахунків, оцінювання результатів і фінансова безпека ФОП».

Практичні завдання передбачають послідовне опрацювання навчальних ситуацій щодо започаткування діяльності ФОП, вибору системи оподаткування, бізнес-планування, ціноутворення, ведення обліку, оформлення розрахунків і звітності, управління коштами, аналізу результатів та забезпечення фінансової безпеки. Передбачено використання вебресурсів, заповнення документів і захист результатів роботи за кожним змістовим модулем.

Для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Облік, оподаткування та аудит».

Рецензент

Пушкарь І. В. – кандидат наук з державного управління, економічних наук, доцент, професор кафедри обліку та оподаткування, сертифікований аудитор

Відповідальний за випуск

Проскуріна Н. М. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та оподаткування

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Змістовий модуль 1. БІЗНЕС-ІДЕЯ ТА ЗАПОЧАТКУВАННЯ ВЛАСНОЇ СПРАВИ ЯК ФОП.....	8
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>12</i>
<i>Практичні завдання та проблемні ситуації.....</i>	<i>12</i>
Змістовий модуль 2. ВИБІР СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ФОП	15
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>19</i>
<i>Практичні завдання та проблемні ситуації.....</i>	<i>19</i>
Змістовий модуль 3. БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП	23
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>27</i>
<i>Практичні завдання та проблемні ситуації.....</i>	<i>28</i>
Змістовий модуль 4. ВИТРАТИ, ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА БЕЗЗБИТКОВІСТЬ ВЛАСНОЇ СПРАВИ	32
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>36</i>
<i>Практичні завдання та проблемні ситуації.....</i>	<i>37</i>
Змістовий модуль 5. ОБЛІК І ДОКУМЕНТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП ...	41
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>45</i>
<i>Практичні завдання та проблемні ситуації.....</i>	<i>46</i>
Змістовий модуль 6. ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКІВ І ВЗАЄМОДІЇ З КЛІЄНТАМИ ТА ВИКОНАВЦЯМИ	50
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>54</i>
<i>Практичні завдання та проблемні ситуації.....</i>	<i>55</i>
Змістовий модуль 7. ПОДАТКОВІ ПЛАТЕЖІ ТА ЗВІТНІСТЬ ФОП	60
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>64</i>
<i>Практичні завдання та проблемні ситуації.....</i>	<i>64</i>
Змістовий модуль 8. ПЛАНУВАННЯ РУХУ КОШТІВ І ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ФОП	69
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>73</i>
<i>Практичні завдання та проблемні ситуації.....</i>	<i>73</i>
Змістовий модуль 9. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП ТА ОБґРУНТУВАННЯ РІШЕНЬ	78
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>82</i>
<i>Практичні завдання та проблемні ситуації.....</i>	<i>82</i>
Змістовий модуль 10. ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ТА КОНТРОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП	87
<i>Питання для самоконтролю.....</i>	<i>92</i>
<i>Практичні завдання та проблемні ситуації.....</i>	<i>92</i>
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	98

ВСТУП

Започаткування власної справи потребує поєднання професійних знань із розумінням організаційних, облікових, податкових і фінансових аспектів підприємництва. Життєздатність бізнес-ідеї залежить від здатності підприємця визначати потреби клієнтів, оцінювати необхідні ресурси, обґрунтовувати ціну, планувати надходження й виплати та контролювати результати діяльності. Помилки у виборі системи оподаткування, документуванні операцій або управлінні коштами можуть спричиняти фінансові втрати навіть за наявності попиту на товари чи послуги.

Поширеною формою започаткування власної справи є діяльність фізичної особи-підприємця. Її здійснення передбачає виконання реєстраційних і податкових вимог, належну організацію розрахунків та обліку, оформлення відносин із клієнтами й виконавцями. Використання електронних сервісів розширює можливості самостійного ведення справи, водночас потребуючи вміння перевіряти інформацію, захищати дані та запобігати шахрайству.

Навчальна дисципліна «Власна справа: облік, податки та фінансова безпека» спрямована на формування практичного розуміння процесів започаткування та ведення підприємницької діяльності. Її зміст зосереджено на діяльності ФОП і поєднує питання бізнес-планування, оподаткування, обліку, документування, організації розрахунків, аналізу результатів та фінансової безпеки.

Метою вивчення дисципліни є формування знань і практичних умінь, необхідних для обґрунтування бізнес-ідеї, започаткування діяльності ФОП, організації її обліково-податкового забезпечення, оцінювання фінансових результатів та прийняття рішень щодо ведення й розвитку власної справи.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- формування вміння визначати можливості започаткування власної справи на основі професійних знань і навичок;
- засвоєння відмінностей між роботою за наймом, підприємництвом і незалежною професійною діяльністю;
- опанування порядку добору видів економічної діяльності, перевірки спеціальних вимог і підготовки до державної реєстрації ФОП;
- набуття навичок порівняння допустимих систем оподаткування та розрахунку податкового навантаження;
- формування вміння складати бізнес-план, визначати потребу в початкових вкладеннях і порівнювати джерела фінансування;
- опанування методів розрахунку витрат, обґрунтування ціни та визначення беззбиткового обсягу продажів;

- набуття навичок ведення обліку й документального оформлення операцій ФОП;
- засвоєння основ організації розрахунків і взаємодії з клієнтами, працівниками та сторонніми виконавцями;
- формування вмінь розраховувати податкові платежі, готувати звітність і користуватися електронними сервісами;
- опанування інструментів планування руху коштів, аналізу результатів діяльності та обґрунтування підприємницьких рішень;
- розвиток навичок виявлення фінансових ризиків, організації контролю та захисту фінансової інформації.

У результаті вивчення дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

- формулювати бізнес-пропозицію, визначати потенційних клієнтів і необхідні ресурси;
- обирати КВЕД відповідно до змісту запланованої діяльності та знаходити інформацію про необхідні ліцензії й дозволи;
- визначати послідовність дій для реєстрації ФОП, відкриття рахунку та організації роботи з електронними сервісами;
- перевіряти відповідність умов діяльності вимогам обраної системи оподаткування;
- порівнювати податкове навантаження та обґрунтовувати вибір системи оподаткування;
- визначати потребу у фінансуванні, скласти бюджет запуску та оцінювати окупність вкладень;
- розраховувати витрати, ціну, точку беззбитковості та обсяг продажів для отримання запланованого результату;
- оформлювати типові документи та систематизувати інформацію про операції ФОП;
- обґрунтовувати способи розрахунків і визначати вимоги до їх документального оформлення;
- розраховувати податкові платежі за заданими умовами, заповнювати навчальні форми звітності та скласти податковий календар;
- планувати рух коштів, виявляти касові розриви й визначати способи їх подолання;
- аналізувати доходи, витрати та прибутковість і пропонувати заходи щодо підвищення ефективності діяльності;
- визначати фінансові й податкові ризики та добирати відповідні контрольні заходи;
- знаходити, перевіряти та використовувати нормативні, навчальні й довідкові вебресурси для вирішення практичних завдань.

Практична спрямованість дисципліни забезпечується послідовним виконанням завдань, які відтворюють типові рішення підприємця. Здобувачі працюють із двома навчальними варіантами діяльності ФОП, отримують вихідні дані, знаходять необхідну інформацію у вебресурсах, виконують розрахунки та заповнюють документи. Такий підхід дозволяє простежити взаємозв'язок між бізнес-ідеєю, умовами оподаткування, потребою у фінансуванні, ціною, обліковою інформацією та фінансовими результатами.

Матеріал структуровано за двома змістовими модулями. Перший модуль «Започаткування та обліково-фінансове планування власної справи» охоплює теми щодо бізнес-ідеї та реєстрації ФОП, вибору системи оподаткування, бізнес-планування, фінансування, витрат, ціноутворення, беззбитковості, обліку й документування. Другий модуль «Організація розрахунків, оцінювання результатів і фінансова безпека ФОП» присвячено взаємодії з клієнтами та виконавцями, податковим платежам і звітності, руху коштів, аналізу діяльності, контролю та фінансовій безпеці.

У методичних рекомендаціях передбачено використання відкритих вебресурсів, зокрема порталу Дія, Дія.Бізнес, інформаційних ресурсів Державної податкової служби України, сервісу пошуку КВЕД, матеріалів Національного банку України та офіційних сайтів банків. Робота з ними спрямована на формування навичок самостійного пошуку інформації, перевірки умов надання послуг і застосування отриманих відомостей у конкретній навчальній ситуації. Реєстраційні дії, документи та звітність моделюються на навчальних даних без подання заяв, підписання документів або здійснення реальних платежів.

Результати практичних занять послідовно накопичуються у «папці підприємця», яка містить заповнені навчальні документи, розрахункові таблиці та обґрунтування рішень. Завершення кожного змістового модуля передбачає захист виконаних робіт. Під час захисту здобувач пояснює використані дані, логіку розрахунків, прийняті рішення та їх можливу зміну за нових умов діяльності.

Оцінювання здійснюється відповідно до силабусу дисципліни з урахуванням правильності й повноти виконання завдань, узгодженості розрахунків, якості оформлення документів, належного використання джерел та здатності аргументувати власні висновки.

Методичні рекомендації призначено для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Облік, оподаткування та аудит».

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

БІЗНЕС-ІДЕЯ ТА ЗАПОЧАТКУВАННЯ ВЛАСНОЇ СПРАВИ ЯК ФОП

Мета: поглибити знання щодо форм професійної зайнятості та набутти практичних навичок обґрунтування бізнес-ідеї, визначення клієнтів і ресурсів, добору КВЕД, перевірки спеціальних вимог та підготовки до реєстрації ФОП, відкриття рахунку й використання електронних сервісів.

План

1. Передумови виникнення, етапи розвитку та сучасні тенденції розвитку аудиту в умовах цифровізації економіки та сталого розвитку.
2. Становлення та розвиток аудиту в Україні.
3. Економічна сутність аудиту та його місце у системі фінансового контролю.
4. Організаційні форми та суб'єкти аудиторської діяльності.
5. Класифікація аудиту, його предмет, об'єкти та методичні основи.

Ключові терміни та поняття: *бізнес-ідея, власна справа, підприємництво, фізична особа-підприємець, робота за наймом, незалежна професійна діяльність, продукт, клієнти, ресурси, КВЕД, ліцензія, дозвіл, державна реєстрація, підприємницький рахунок, кваліфікований електронний підпис, електронні сервіси.*

Методичні рекомендації

У ході опрацювання першої теми необхідно засвоїти основні засади започаткування власної справи, визначити можливості використання професійних знань, практичних умінь та особистого досвіду для здійснення підприємницької діяльності. Створення власного бізнесу передбачає не лише формування перспективної бізнес-ідеї, а й оцінювання потреб потенційних клієнтів, визначення необхідних ресурсів, вибір організаційно-правової форми діяльності та виконання встановлених законодавством вимог. Особливу увагу

слід приділити особливостям здійснення підприємницької діяльності фізичною особою-підприємцем (ФОП), її відмінностям від роботи за наймом і незалежної професійної діяльності. Важливо усвідомити взаємозв'язок між характером майбутньої діяльності, вибором видів економічної діяльності, необхідністю отримання ліцензій і дозволів та процедурою державної реєстрації. Окремого значення набуває використання цифрових сервісів, які забезпечують можливість дистанційної реєстрації підприємницької діяльності, взаємодії з державними органами та організації фінансових розрахунків.

Вивчення *першого питання* необхідно розпочати з розгляду сутності бізнес-ідеї та визначення основних передумов її практичної реалізації. Слід з'ясувати, яким чином професійні знання, набуті компетентності, практичний досвід і особисті здібності можуть стати основою для створення власного продукту або надання послуг. Важливо розмежувати поняття бізнес-ідеї, продукту та ціннісної пропозиції, визначити їхню роль у формуванні конкурентних переваг майбутнього підприємця. Особливу увагу потрібно приділити ідентифікації потенційних клієнтів, дослідженню їхніх потреб, визначенню проблем, які може вирішувати запропонований продукт або послуга. Необхідно розглянути основні підходи до попереднього оцінювання життєздатності бізнес-ідеї, зокрема її відповідності ринковому попиту, можливостям підприємця та умовам конкурентного середовища. Доцільно ознайомитися з класифікацією ресурсів, необхідних для започаткування власної справи, визначити потребу у фінансових, матеріальних, трудових, інформаційних і технологічних ресурсах. При цьому важливо навчитися співвідносити масштаби запланованої діяльності з наявними можливостями та визначати першочергові організаційні й ресурсні потреби для початку роботи.

Опрацювання *другого питання* передбачає дослідження правових та економічних відмінностей між роботою за наймом, підприємництвом і незалежною професійною діяльністю. Необхідно з'ясувати особливості правового статусу найманого працівника, фізичної особи – підприємця та особи, яка здійснює незалежну професійну діяльність, визначити характер їхніх відносин із роботодавцями, замовниками та іншими учасниками господарських відносин. Особливу увагу слід приділити відмінностям у способах отримання доходів, організації праці, самостійності прийняття рішень, розподілі підприємницьких ризиків та відповідальності за результати діяльності. Важливо усвідомити, що державна реєстрація фізичної особи як підприємця не передбачає створення окремої юридичної особи, а підприємець самостійно організовує діяльність і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями відповідно до законодавства. Доцільно розглянути особливості незалежної професійної діяльності, зокрема її здійснення представниками професій, для яких

законодавством установлені спеціальні вимоги. Необхідно також визначити обставини, за яких фактичні трудові відносини не можуть підмінятися цивільно-правовими договорами з ФОП. У результаті опрацювання питання здобувач повинен розуміти, які правові, організаційні та економічні наслідки має вибір відповідного способу здійснення професійної діяльності.

Вивчення *третього питання* має бути спрямоване на засвоєння порядку визначення видів економічної діяльності та встановлення законодавчих умов їх здійснення. Насамперед необхідно ознайомитися з призначенням Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД), принципами її побудови та правилами вибору кодів відповідно до фактичного змісту запланованої підприємницької діяльності. Важливо з'ясувати відмінності між основним і додатковими видами економічної діяльності, а також визначити, чому обрані коди повинні відповідати операціям, які підприємець планує здійснювати. Особливу увагу потрібно приділити тому, що внесення певного виду діяльності до реєстраційних відомостей саме по собі не надає права здійснювати діяльність, яка потребує спеціального дозволу або ліцензії. Необхідно розглянути загальні засади ліцензування господарської діяльності, визначити відмінності між ліцензією та іншими документами дозвільного характеру, з'ясувати порядок перевірки необхідності їх отримання. Доцільно навчитися користуватися офіційними інформаційними ресурсами для встановлення вимог до конкретного виду діяльності. Окрему увагу слід приділити можливим обмеженням щодо здійснення окремих видів діяльності фізичними особами – підприємцями, а також взаємозв'язку обраних КВЕД із подальшим вибором системи оподаткування.

Опрацювання *четвертого питання* передбачає ознайомлення з процедурою державної реєстрації ФОП та виконанням першочергових організаційних дій після набуття підприємницького статусу. Необхідно розглянути основні етапи державної реєстрації ФОП, визначити відомості, які зазначаються у відповідній заяві, та з'ясувати можливості її подання через державного реєстратора або засобами електронних сервісів. Особливу увагу слід приділити використанню Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, перевірці правильності внесених відомостей і порядку їх подальшого оновлення. Важливо ознайомитися з функціональними можливостями порталу «Дія» для державної реєстрації підприємницької діяльності, а також Електронного кабінету платника податків для взаємодії з податковими органами. Необхідно з'ясувати порядок відкриття рахунку для здійснення підприємницької діяльності, визначити його призначення та особливості використання у розрахунках із клієнтами й контрагентами. Доцільно розглянути практичне значення кваліфікованого

електронного підпису, електронної ідентифікації та засобів захищеного доступу до цифрових сервісів. Окрему увагу потрібно приділити послідовності організаційних дій, які дозволяють підприємцю після державної реєстрації перейти до фактичного здійснення запланованої діяльності, з урахуванням установлених законодавством вимог.

У результаті вивчення теми здобувачі повинні сформувати цілісне уявлення про процес започаткування власної справи як послідовність взаємопов'язаних економічних, правових та організаційних рішень. Важливо навчитися оцінювати можливості використання власних професійних компетентностей у підприємницькій діяльності, визначати потенційних клієнтів і необхідні ресурси, розмежовувати основні форми здійснення професійної діяльності, обґрунтовувати вибір видів економічної діяльності та встановлювати необхідність отримання ліцензій і дозволів. Засвоєння порядку державної реєстрації ФОП, відкриття підприємницького рахунку та використання електронних сервісів створює необхідну основу для подальшого вивчення питань оподаткування, бізнес-планування, обліку та фінансового забезпечення власної справи.

Питання для самоконтролю

1. Які чинники необхідно враховувати під час вибору бізнес-ідеї для започаткування власної справи?
2. Як професійні знання, практичні навички та особистий досвід можуть бути використані для створення власного продукту або послуги?
3. За якими ознаками можна визначити потенційних клієнтів і оцінити їхні потреби?
4. Які ресурси необхідні для започаткування підприємницької діяльності та як визначити потребу в них?
5. У чому полягають основні відмінності між роботою за наймом, підприємницькою та незалежною професійною діяльністю?
6. Які права, обов'язки та види відповідальності виникають у фізичної особи після набуття статусу підприємця?
7. Як визначити види економічної діяльності відповідно до обраної бізнес-ідеї та вимог КВЕД?
8. У яких випадках для здійснення підприємницької діяльності необхідно отримати ліцензію або інший дозвільний документ?
9. Які основні етапи державної реєстрації ФОП та які електронні сервіси можна для цього використати?

10. Які організаційні дії необхідно виконати після державної реєстрації ФОП для початку підприємницької діяльності?

Практичні завдання та проблемні ситуації

Практичне завдання 1. Підготовка до започаткування власної справи

Вихідні дані. Дві фізичні особи планують започаткувати власну справу, використовуючи набуті професійні знання та навички. Кожен студент виконує завдання відповідно до свого варіанта.

Вихідні дані	Варіант 1	Варіант 2
Майбутній підприємець	Коваленко Марія Олександрівна	Петренко Андрій Сергійович
Професійна підготовка	Графічний дизайн	Менеджмент і торгівля
Запланована діяльність	Створення презентацій, рекламних макетів і графічних матеріалів	Інтернет-торгівля канцелярськими товарами
Основні клієнти	Фізичні особи, ФОП, підприємства	Фізичні особи, ФОП, підприємства
Формат роботи	Дистанційно	Інтернет-магазин із доставкою товарів
Наявні ресурси	Ноутбук, доступ до інтернету, графічне програмне забезпечення	Ноутбук, смартфон, приміщення для зберігання товарів
Початкові власні кошти	45 000 грн	90 000 грн
Наймані працівники	Не плануються	Не плануються

Для започаткування діяльності необхідно здійснити такі витрати:

Варіант 1	Сума, грн	Варіант 2	Сума, грн
Графічний планшет	8 000	Закупівля першої партії товарів	45 000
Облаштування робочого місця	5 000	Створення інтернет-магазину	12 000
Рекламні матеріали	3 000	Пакувальні матеріали	3 000
Просування послуг	4 000	Реклама	8 000

Необхідно виконати:

1. Визначити основний продукт підприємницької діяльності, потреби клієнтів, які він задовольняє, та спосіб реалізації.
2. Визначити наявні й додатково необхідні ресурси для започаткування діяльності.
3. Розрахувати загальну суму початкових витрат і залишок власних коштів після їх здійснення.

4. За офіційним класифікатором КВЕД визначити основний і додаткові види економічної діяльності.

5. Перевірити, чи потребує запланована діяльність ліцензій або інших дозвільних документів.

Результати оформити в таблиці.

Показник	Результат
Основний продукт	
Потреби клієнтів	
Спосіб реалізації	
Наявні ресурси	
Додатково необхідні ресурси	
Загальна сума початкових витрат, грн.	
Залишок власних коштів, грн	
Основний КВЕД	
Додаткові КВЕД	
Необхідність ліцензій і дозволів	

Для визначення КВЕД та перевірки дозвільних вимог використати офіційні державні інформаційні ресурси.

Практичне завдання 2. Підготовка документів для державної реєстрації ФОП

Вихідні дані. Фізичні особи, зазначені у практичному завданні 1, прийняли рішення зареєструватися як ФОП.

Додаткові відомості:

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Місце проживання	м. Запоріжжя	м. Запоріжжя
Громадянство	Україна	Україна
Спосіб реєстрації	Через портал Дія	Через портал Дія
Основний і додаткові КВЕД	За результатами завдання 1	За результатами завдання 1
Банк для відкриття рахунку	АТ КБ «ПриватБанк»	АТ «Ощадбанк»
Спосіб отримання оплати	Безготівкові перекази від замовників	Оплата покупцями через інтернет-магазин

Необхідно виконати:

1. Ознайомитися на порталі Дія з порядком державної реєстрації ФОП.
2. Заповнити навчальний зразок заяви про державну реєстрацію ФОП за наданими даними. Реквізити, для яких не наведено умовних відомостей, позначити як навчальні, не використовуючи реальні персональні дані.

3. Визначити, які документи та засоби електронної ідентифікації необхідні для реєстрації.

4. З'ясувати порядок відкриття рахунку ФОП у зазначеному банку та перелік необхідних документів.

5. Визначити, які електронні сервіси необхідно використовувати підприємцю після державної реєстрації та для чого вони призначені.

Увага! Для виконання завдання використати офіційні сайти порталу Дія, ДПС України та відповідного банку.

Результат практичного заняття: заповнений навчальний зразок реєстраційної заяви та короткий перелік організаційних дій після державної реєстрації ФОП.

Практична ситуація 1. Вибір форми професійної діяльності

Марія Коваленко працює графічним дизайнером у рекламній агенції за трудовим договором. Її заробітна плата становить 24 000 грн на місяць. Роботодавець забезпечує робоче місце, надає замовлення та визначає робочий графік. Одночасно Марія отримала пропозицію самостійно виконувати дизайнерські замовлення для інших клієнтів. Очікуваний дохід від таких замовлень становить 18 000 грн на місяць. Вона планує працювати у вільний від основної роботи час, використовуючи власне обладнання.

Необхідно:

1. Визначити відмінності між виконанням роботи за трудовим договором і самостійною підприємницькою діяльністю.

2. З'ясувати, чи може Марія одночасно працювати за наймом і здійснювати діяльність як ФОП.

3. Пояснити, чим підприємницька діяльність відрізняється від незалежної професійної діяльності.

4. Визначити основні переваги, обов'язки та ризики започаткування власної справи за наведених умов.

Практична ситуація 2. Зміна напрямів підприємницької діяльності

Андрій Петренко зареєстрував ФОП для здійснення роздрібної торгівлі канцелярськими товарами через інтернет-магазин.

Через три місяці він вирішив розширити діяльність:

- продавати комп'ютерні аксесуари;
- надавати послуги з друку та копіювання документів;
- продавати навчальні посібники.

Під час державної реєстрації були зазначені лише КВЕД, пов'язані з первісною діяльністю.

Необхідно:

1. Визначити, чи потрібно реєструвати нового ФОП для здійснення додаткових видів діяльності.
2. Добрати відповідні КВЕД для нових напрямів.
3. З'ясувати порядок внесення змін до відомостей про ФОП.
4. Перевірити, чи потребують нові види діяльності спеціальних дозволів або ліцензій.

Результати практичного заняття: За підсумками заняття студент подає один документ, який містить характеристику бізнес-ідеї, розрахунок початкових витрат, визначені КВЕД, висновок щодо необхідності ліцензій і дозволів, заповнений навчальний зразок заяви про державну реєстрацію ФОП, перелік організаційних дій після реєстрації та обґрунтовані рішення практичних ситуацій.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ВИБІР СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ФОП

Мета: закріпити знання про загальну та спрощену системи оподаткування, набутти практичних навичок перевірки умов їх застосування, порівняння податкового навантаження та обґрунтування вибору або зміни системи оподаткування, групи чи ставки єдиного податку.

План

1. Загальна та спрощена системи оподаткування: особливості, переваги й обмеження.
2. Групи єдиного податку: критерії вибору відповідно до діяльності, клієнтів, доходів і працівників.
3. Порівняльний розрахунок податкового навантаження та обґрунтування вибору системи оподаткування.
4. Обрання та зміна системи оподаткування, групи або ставки єдиного податку.

Ключові терміни та поняття: загальна система оподаткування, спрощена система оподаткування, єдиний податок, групи платників єдиного податку, критерії застосування, обмеження діяльності, граничний обсяг доходу, податкова база, ставка податку, податкове навантаження, вибір системи оподаткування, заява, зміна групи, перехід між системами оподаткування.

Методичні рекомендації

У ході опрацювання другої теми необхідно засвоїти основні засади оподаткування ФОП, з'ясувати особливості застосування загальної та спрощеної систем оподаткування, а також визначити чинники, які впливають на вибір найбільш доцільного податкового режиму для започаткування та ведення власної справи. Система оподаткування визначає порядок формування бази оподаткування, розрахунку податкових зобов'язань, ведення обліку та подання звітності, а також впливає на фінансові результати й організацію підприємницької діяльності. Особливу увагу слід приділити взаємозв'язку між характером діяльності ФОП, категоріями клієнтів, очікуваними доходами, кількістю найманих працівників та законодавчими обмеженнями щодо застосування окремих податкових режимів. Важливо усвідомити, що вибір системи оподаткування повинен ґрунтуватися не лише на порівнянні сум податкових платежів, а й на оцінюванні умов діяльності, адміністративних вимог, можливостей розвитку бізнесу та потенційних податкових ризиків.

Вивчення **першого питання** необхідно розпочати з розгляду загальних принципів оподаткування фізичних осіб – підприємців та характеристики передбачених податковим законодавством систем оподаткування. Слід з'ясувати сутність загальної та спрощеної систем оподаткування, визначити їхні основні відмінності за об'єктом і базою оподаткування, порядком визначення податкових зобов'язань, вимогами до обліку доходів і витрат та організації податкового звітування. Особливу увагу потрібно приділити тому, що за загальної системи оподаткування визначальне значення має оподатковуваний дохід, який розраховується з урахуванням документально підтверджених витрат, безпосередньо пов'язаних із господарською діяльністю, тоді як за спрощеної системи застосовуються спеціальні правила оподаткування залежно від групи платника єдиного податку. Необхідно розглянути переваги та обмеження кожної системи, зокрема з погляду характеру підприємницької діяльності, структури витрат, очікуваного обсягу доходів та адміністративного навантаження. Важливо визначити обставини, за яких застосування загальної системи може бути

економічно доцільнішим, а також ситуації, коли спрощена система забезпечує більш прийнятні умови ведення власної справи. При цьому слід враховувати, що право застосування певного податкового режиму визначається встановленими законодавством умовами та обмеженнями.

Опрацювання **другого питання** передбачає дослідження особливостей застосування груп єдиного податку та критеріїв вибору відповідної групи залежно від умов підприємницької діяльності. Насамперед необхідно ознайомитися з установленими Податковим кодексом України вимогами до фізичних осіб – підприємців, які можуть бути платниками єдиного податку першої, другої та третьої груп. Важливо з'ясувати відмінності між групами за дозволеними видами діяльності, граничним обсягом доходу, можливістю використання найманої праці, категоріями замовників і покупців, а також порядком визначення ставок єдиного податку. Особливу увагу слід приділити обмеженням щодо надання послуг окремим категоріям замовників, здійснення певних видів діяльності та перевищення встановлених показників доходу. Необхідно навчитися співвідносити заплановані види економічної діяльності з умовами застосування відповідної групи єдиного податку та визначати можливі наслідки недотримання встановлених вимог. Доцільно розглянути ситуації, коли підприємець здійснює декілька видів діяльності, працює одночасно з фізичними та юридичними особами або планує залучення найманих працівників. Окрему увагу потрібно приділити оцінюванню можливостей подальшого розвитку власної справи в межах обраної групи єдиного податку та визначенню обставин, які можуть зумовити необхідність зміни податкового режиму.

Вивчення **третього питання** має бути спрямоване на формування практичних умінь порівнювати податкове навантаження за різними системами оподаткування та обґрунтовувати вибір найбільш доцільного варіанта для конкретної підприємницької діяльності. Необхідно з'ясувати економічний зміст податкового навантаження, визначити склад обов'язкових платежів, які доцільно враховувати під час порівняння, та ознайомитися з основними підходами до його розрахунку. Особливу увагу слід приділити використанню прогностичних показників доходів, витрат, кількості працівників та інших характеристик запланованої діяльності для моделювання податкових зобов'язань ФОП. Важливо навчитися виконувати порівняльні розрахунки за загальною та доступними для підприємця групами спрощеної системи оподаткування з урахуванням єдиного податку, податку на доходи фізичних осіб, військового збору, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та інших платежів залежно від конкретних умов діяльності. При цьому необхідно розмежовувати податкові зобов'язання самого підприємця та платежі, пов'язані з виконанням ним функцій роботодавця або податкового агента. Доцільно

розглянути вплив зміни обсягу доходів, рівня витрат і структури клієнтів на результати порівняння. Важливо усвідомити, що економічне обґрунтування вибору системи оподаткування повинно враховувати не лише розмір розрахованих податкових платежів, а й законодавчі обмеження, витрати на адміністрування, можливості співпраці з контрагентами та перспективи розвитку власної справи.

Опрацювання **четвертого питання** передбачає ознайомлення з порядком обрання та зміни системи оподаткування фізичною особою – підприємцем, а також умовами переходу між групами або зміни ставки єдиного податку. Необхідно розглянути процедуру обрання спрощеної системи оподаткування під час державної реєстрації ФОП, визначити способи подання відповідної заяви та особливості набуття статусу платника єдиного податку залежно від обраної групи. Особливу увагу слід приділити законодавчо встановленим строкам і умовам переходу із загальної системи оподаткування на спрощену та у зворотному напрямі, а також порядку добровільної зміни групи єдиного податку. Важливо з'ясувати обставини, за яких підприємець втрачає право на застосування відповідної групи або спрощеної системи загалом, зокрема внаслідок перевищення граничного обсягу доходу, здійснення заборонених видів діяльності чи недотримання інших установлених вимог. Необхідно розглянути можливості зміни ставки єдиного податку у випадках, передбачених законодавством, у тому числі з урахуванням статусу платника ПДВ. Доцільно ознайомитися з використанням Електронного кабінету платника податків для подання заяв, отримання інформації про реєстраційні дані та перевірки статусу платника єдиного податку. Окрему увагу потрібно приділити необхідності завчасного планування зміни податкового режиму, оскільки відповідне рішення може впливати на порядок оподаткування операцій, організацію обліку та виконання податкових обов'язків підприємця.

У результаті вивчення теми здобувачі повинні сформулювати системне розуміння особливостей оподаткування фізичних осіб – підприємців та набути вмінь обґрунтовано обирати систему оподаткування відповідно до умов здійснення власної справи. Важливо навчитися порівнювати загальну та спрощену системи оподаткування, визначати можливість застосування відповідної групи єдиного податку, оцінювати вплив видів діяльності, категорій клієнтів, доходів і кількості працівників на вибір податкового режиму. Особливого значення набувають уміння здійснювати порівняльний розрахунок податкового навантаження, інтерпретувати його результати та обґрунтовувати підприємницькі рішення з урахуванням законодавчих вимог і фінансових можливостей. Засвоєння порядку обрання та зміни системи оподаткування створює необхідну основу для подальшого вивчення бізнес-планування,

формування витрат, організації обліку, розрахунку податкових платежів і складання звітності ФОП.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягають основні відмінності між загальною та спрощеною системами оподаткування ФОП?
2. Які переваги та обмеження кожної системи оподаткування необхідно враховувати під час започаткування власної справи?
3. За якими критеріями визначається можливість застосування відповідної групи єдиного податку?
4. Як вид підприємницької діяльності та категорії клієнтів впливають на вибір групи єдиного податку?
5. Як обсяг доходу та кількість найманих працівників впливають на право ФОП застосовувати спрощену систему оподаткування?
6. Які податки та обов'язкові платежі необхідно враховувати під час порівняння податкового навантаження ФОП?
7. Як розрахувати та порівняти податкове навантаження ФОП за різних систем оподаткування?
8. Чому система оподаткування з найменшою сумою податкових платежів не завжди є найвигіднішою для підприємця?
9. Який порядок обрання системи оподаткування під час державної реєстрації ФОП?
10. За яких умов і в якому порядку ФОП може змінити систему оподаткування, групу або ставку єдиного податку?

Практичні завдання та проблемні ситуації

Практичне завдання 1. Визначення можливості застосування загальної та спрощеної систем оподаткування

Вихідні дані: Фізичні особи-підприємці, діяльність яких розглядалася на попередньому практичному занятті, планують обрати систему оподаткування. Для прийняття рішення вони підготували прогнозні показники діяльності на перший рік.

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Підприємець	Коваленко Марія Олександрівна	Петренко Андрій Сергійович
Вид діяльності	Послуги графічного дизайну, створення презентацій і рекламних матеріалів	Інтернет-торгівля канцелярськими товарами

Основні клієнти	Фізичні особи, ФОП та юридичні особи на різних системах оподаткування	Фізичні особи, ФОП та юридичні особи
Прогнозний річний дохід	1 200 000 грн	3 600 000 грн
Прогнозні річні витрати, пов'язані з діяльністю	420 000 грн	2 700 000 грн
Наймані працівники	Немає	2 особи
Територія діяльності	Україна	Україна
Платник ПДВ	На момент вибору системи не зареєстрований	На момент вибору системи не зареєстрований

Для цілей порівняльних розрахунків вважати, що всі зазначені витрати відповідають вимогам щодо їх урахування під час визначення чистого оподатковуваного доходу ФОП на загальній системі. Суми доходів і витрат наведено без ПДВ. Податки із заробітної плати працівників до цих витрат не включено; їх розрахунок розглядатиметься в наступних темах.

Необхідно:

1. Визначити основні відмінності між загальною та спрощеною системами оподаткування ФОП за порядком визначення об'єкта оподаткування, обмеженнями щодо діяльності та вимогами до ведення обліку.

2. Використовуючи Податковий кодекс України, визначити умови перебування ФОП на першій, другій і третій групах єдиного податку.

3. Установити, які групи єдиного податку можуть застосовувати підприємці за наведених умов, ураховуючи вид діяльності, категорії клієнтів, прогнозний дохід і кількість працівників.

4. Порівняти переваги й обмеження допустимих варіантів оподаткування для кожного підприємця.

Результати оформити в таблиці.

Критерій	Загальна система	Перша група	Друга група	Третя група
Об'єкт або база оподаткування				
Обмеження щодо річного доходу				
Обмеження щодо працівників				
Обмеження щодо видів діяльності та клієнтів				
Можливість застосування за своїм варіантом				

У висновку зазначити, які варіанти оподаткування є допустимими, а які не відповідають установленим вимогам.

Практичне завдання 2. Порівняльний розрахунок податкового навантаження та вибір системи оподаткування

Вихідні дані. Для розрахунків використати показники діяльності ФОП із практичного завдання 1.

Додаткові умови: обидва підприємці не мають пільг або звільнень від сплати ЄСВ за себе; не здійснюють видів діяльності, для яких передбачено спеціальні правила оподаткування; для третьої групи розглядається ставка єдиного податку без сплати ПДВ. Для варіанта 2 під час порівняння врахувати лише податки й ЄСВ підприємця за себе, без платежів, пов'язаних із найманими працівниками.

Необхідно:

1. За офіційними джерелами визначити чинні ставки єдиного податку, ПДФО, військового збору та ЄСВ, необхідні для розрахунків.

2. Розрахувати річну суму податкових платежів ФОП на загальній системі оподаткування.

3. Розрахувати річну суму платежів за кожним допустимим варіантом спрощеної системи оподаткування.

4. Визначити загальне податкове навантаження в гривнях та у відсотках до річного доходу.

5. Обґрунтувати вибір системи оподаткування з урахуванням не лише розміру платежів, а й обмежень щодо клієнтів, працівників і подальшого розвитку діяльності.

Результати розрахунків оформити в таблиці.

Показник	Загальна система	Допустимий варіант спрощеної системи 1	Допустимий варіант спрощеної системи 2
Річний дохід, грн			
Витрати, які враховуються для визначення об'єкта оподаткування, грн			
База для розрахунку основного податку, грн			
Єдиний податок або ПДФО, грн			
Військовий збір, грн			
ЄСВ за себе, грн			
Загальна сума платежів, грн			
Податкове навантаження, %			

Увага!

1. Якщо для конкретного варіанта допустима лише одна група спрощеної системи, зайву колонку не заповнювати.

2. За потреби врахувати відмінності у визначенні бази нарахування ЄСВ залежно від системи оподаткування.

За результатами розрахунків сформулювати висновок щодо найбільш доцільної системи оподаткування для відповідного ФОП.

Практична ситуація 1. Вибір групи єдиного податку з урахуванням категорії клієнтів

ФОП Коваленко Марія Олександрівна планує надавати послуги графічного дизайну. Прогнозний річний дохід становить 1 200 000 грн.

Очікувана структура доходів:

Категорія замовників	Частка доходу, %
Фізичні особи	30
ФОП – платники єдиного податку	25
Юридичні особи на загальній системі оподаткування	45
Разом	100

Підприємець планує обрати другу групу єдиного податку, оскільки не використовує найману працю, а прогнозний дохід не перевищує встановленого для цієї групи обмеження.

Необхідно:

1. Визначити, чи може підприємець застосовувати другу групу єдиного податку за наведених умов.

2. Пояснити, яке значення для вибору групи має податковий статус замовників послуг.

3. Запропонувати допустимий варіант оподаткування, який дозволить співпрацювати з усіма зазначеними категоріями клієнтів.

Увага! Під час вирішення врахувати обмеження щодо надання послуг платниками другої групи, передбачені пп. 2 п. 291.4 Податкового кодексу України.

Практична ситуація 2. Зміна групи та ставки єдиного податку

ФОП Петренко Андрій Сергійович здійснює інтернет-торгівлю канцелярськими товарами та перебуває на третій групі єдиного податку за ставкою 5 % без реєстрації платником ПДВ.

З 1 квітня 2027 року підприємець планує перейти на другу групу єдиного податку. Прогнозний річний дохід становитиме 3 600 000 грн, кількість найманих працівників – дві особи. Запланована діяльність – роздрібна торгівля товарами, які не належать до заборонених для другої групи.

Одночасно підприємець розглядає альтернативне рішення: залишитися на третій групі, але перейти зі ставки 5 % на ставку 3 % із реєстрацією платником ПДВ.

Необхідно:

1. Визначити можливість переходу ФОП із третьої групи на другу за наведених умов.
2. Установити порядок і граничний строк подання заяви для переходу з 1 квітня 2027 року.
3. З'ясувати, які додаткові дії необхідні для зміни ставки єдиного податку з 5 % на 3 %.
4. Пояснити відмінності між зміною групи єдиного податку та зміною його ставки.

Увага! Під час виконання використати ст. 293 і 298 Податкового кодексу України та офіційні роз'яснення ДПС.

Результати практичного заняття: За підсумками заняття студент подає один документ, який містить порівняльну характеристику загальної та спрощеної систем оподаткування, визначення допустимих груп єдиного податку за своїм варіантом, розрахунок податкового навантаження, обґрунтування вибору системи оподаткування та рішення двох практичних ситуацій щодо застосування й зміни групи або ставки єдиного податку.

Для роботи використовуються Податковий кодекс України на сайті ДПС та Електронний кабінет платника податків.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП

Мета: опанувати практичні підходи до складання бізнес-плану, дослідження попиту й конкурентів, прогнозування продажів, визначення початкових вкладень, порівняння джерел фінансування та оцінювання окупності власної справи.

План

1. Призначення, структура та інформаційне забезпечення бізнес-плану.
2. Оцінювання попиту, конкурентів і прогнозування обсягу продажів.
3. Визначення початкових вкладень та вибір джерел фінансування: власні кошти, кредити й гранти.
4. Узгодження фінансових показників бізнес-плану та оцінювання окупності вкладень.

Ключові терміни та поняття: *бізнес-план, бізнес-планування, попит, цільовий ринок, конкуренти, конкурентні переваги, прогноз продажів, початкові вкладення, бюджет запуску, джерела фінансування, власні кошти, кредит, грант, фінансовий план, потреба у фінансуванні, строк окупності.*

Методичні рекомендації

У ході опрацювання третьої теми необхідно засвоїти основні засади бізнес-планування як інструменту обґрунтування підприємницьких рішень, оцінювання можливостей реалізації бізнес-ідеї та визначення фінансових потреб для започаткування власної справи. Бізнес-планування передбачає систематизацію інформації про майбутню діяльність, дослідження ринкових умов, прогнозування обсягів продажів, визначення необхідних вкладень і джерел їх фінансування, а також оцінювання очікуваних економічних результатів. Особливу увагу слід приділити взаємозв'язку між попитом на продукцію чи послуги, можливостями підприємця, обсягом початкових вкладень і фінансовою спроможністю реалізувати заплановану діяльність. Важливо усвідомити, що бізнес-план є не лише документом для залучення зовнішнього фінансування, а й практичним інструментом прийняття рішень, який дозволяє оцінити реалістичність підприємницького задуму, визначити потребу в ресурсах і передбачити можливі фінансові труднощі на початковому етапі діяльності ФОП.

Вивчення **першого питання** необхідно розпочати з дослідження сутності, призначення та основних функцій бізнес-плану в процесі започаткування і розвитку власної справи. Слід з'ясувати, які управлінські завдання вирішуються за допомогою бізнес-планування, визначити його значення для оцінювання життєздатності бізнес-ідеї, обґрунтування потреби у фінансуванні та прогнозування результатів підприємницької діяльності. Особливу увагу потрібно приділити структурі бізнес-плану, розглянути призначення його основних складових, зокрема опису бізнес-ідеї та продукту, характеристики

цільового ринку, аналізу конкурентного середовища, організаційного плану, маркетингових заходів і фінансових розрахунків. Важливо усвідомити, що структура та деталізація бізнес-плану залежать від характеру діяльності, масштабів майбутнього бізнесу, мети його розроблення та вимог потенційних кредиторів або грантодавців. Необхідно ознайомитися з основними джерелами інформації для бізнес-планування, серед яких результати власних досліджень, статистичні дані, відкриті інформаційні ресурси, комерційні пропозиції постачальників, відомості про конкурентів та інформація щодо потенційних клієнтів. Доцільно розглянути вимоги до достовірності, актуальності та обґрунтованості вихідних даних, а також визначити роль припущень і прогнозних оцінок у формуванні показників бізнес-плану. Окрему увагу слід приділити необхідності узгодження його розділів між собою, оскільки заплановані обсяги діяльності, потреба в ресурсах і фінансові результати повинні ґрунтуватися на взаємопов'язаних розрахунках.

Опрацювання **другого питання** передбачає вивчення підходів до оцінювання ринкового попиту, аналізу конкурентного середовища та прогнозування обсягу продажів продукції чи послуг майбутнього ФОП. Насамперед необхідно з'ясувати економічну сутність попиту, визначити основні чинники, що впливають на рішення споживачів, та розглянути способи оцінювання зацікавленості потенційних клієнтів у запропонованому продукті. Особливу увагу слід приділити визначенню цільової аудиторії, її потреб, купівельної спроможності, особливостей споживчої поведінки та можливих каналів залучення клієнтів. Важливо ознайомитися з доступними для малого бізнесу методами дослідження ринку, зокрема спостереженням, опитуванням, аналізом відкритих даних, вивченням пропозицій конкурентів і тестуванням попиту. Необхідно розглянути основні напрями конкурентного аналізу, визначити критерії порівняння товарів і послуг за ціною, якістю, асортиментом, умовами обслуговування та іншими характеристиками, що формують конкурентні переваги. Доцільно з'ясувати принципи прогнозування обсягу продажів з урахуванням очікуваної кількості клієнтів, частоти придбання товарів або послуг, сезонних коливань, виробничих можливостей і поступового виходу бізнесу на ринок. Важливо навчитися формувати обґрунтовані прогнозні показники продажів у натуральному та вартісному вимірниках, розрізняти оптимістичний, базовий і песимістичний сценарії розвитку діяльності. При цьому необхідно усвідомити, що прогноз продажів має спиратися на реалістичні припущення, а не лише на бажаний рівень майбутніх доходів підприємця.

Вивчення **третього питання** має бути спрямоване на засвоєння порядку визначення початкових вкладень, необхідних для започаткування діяльності ФОП, та обґрунтування вибору джерел їх фінансування. Необхідно розглянути

склад початкових вкладень залежно від характеру підприємницької діяльності, зокрема витрати на придбання обладнання, інструментів, програмного забезпечення, товарних запасів, облаштування робочого місця, підготовку приміщень, створення вебсайту та проведення початкових маркетингових заходів. Особливу увагу слід приділити розмежуванню одноразових вкладень і поточних витрат, а також визначенню потреби в коштах для фінансування діяльності до моменту надходження достатніх доходів від продажів. Важливо навчитися складати кошторис початкових вкладень на основі обґрунтованих цінових пропозицій, визначати загальну потребу у фінансових ресурсах та оцінювати можливості її покриття. Необхідно дослідити особливості використання власних коштів підприємця, банківських кредитів і грантового фінансування, визначити їхні переваги, обмеження та умови залучення. Доцільно розглянути основні параметри кредитного фінансування, зокрема процентну ставку, строк користування коштами, графік погашення, забезпечення та загальну вартість кредиту. Окрему увагу потрібно приділити умовам отримання грантів для започаткування або розвитку бізнесу, цільовому використанню коштів, вимогам до бізнес-плану та зобов'язанням отримувача фінансування. Важливо усвідомити, що вибір джерела фінансування повинен враховувати не лише доступність коштів, а й вартість їх залучення, умови використання, фінансові зобов'язання та ризики для підприємця.

Опрацювання **четвертого питання** передбачає дослідження взаємозв'язку фінансових показників бізнес-плану та засвоєння основних підходів до оцінювання окупності початкових вкладень. Насамперед необхідно з'ясувати, як прогностні обсяги продажів, ціни, витрати, податкові платежі, початкові вкладення та джерела фінансування впливають на очікувані результати підприємницької діяльності. Особливу увагу слід приділити формуванню узгоджених прогностичних розрахунків доходів, витрат, прибутку та руху грошових коштів, визначенню відмінностей між фінансовим результатом і фактичними грошовими надходженнями. Важливо усвідомити, що навіть за наявності прогнозованого прибутку підприємець може відчувати нестачу коштів для своєчасного виконання зобов'язань, тому фінансові показники бізнес-плану повинні враховувати строки надходження та використання грошових ресурсів. Необхідно ознайомитися з основними підходами до оцінювання економічної доцільності вкладень, зокрема визначенням строку їх окупності на основі прогностичних чистих грошових потоків від реалізації бізнес-проєкту. Доцільно розглянути порядок зіставлення початкових вкладень з очікуваними результатами діяльності, оцінити вплив зміни обсягу продажів, витрат і строків надходження коштів на окупність бізнесу. Окрему увагу потрібно приділити перевірці реалістичності фінансових прогнозів, узгодженості показників різних

розділів бізнес-плану та оцінюванню можливих відхилень фактичних результатів від запланованих. Важливо навчитися використовувати результати фінансових розрахунків для прийняття обґрунтованого рішення щодо започаткування власної справи, визначення необхідного обсягу фінансування та оцінювання перспектив повернення вкладених коштів.

У результаті вивчення теми здобувачі повинні сформувати цілісне уявлення про бізнес-планування як інструмент підготовки та обґрунтування підприємницьких рішень, набути вмінь визначати структуру бізнес-плану, добирати необхідну інформацію, оцінювати ринковий попит і конкурентне середовище, прогнозувати обсяги продажів та встановлювати потребу в початкових вкладеннях. Важливо навчитися порівнювати доступні джерела фінансування, оцінювати умови залучення власних і позикових коштів, визначати можливості використання грантової підтримки та обґрунтовувати відповідні фінансові рішення. Особливого значення набувають уміння забезпечувати взаємну узгодженість прогнозних показників бізнес-плану, оцінювати окупність вкладень і враховувати можливі зміни умов діяльності. Засвоєння цих положень створює необхідну основу для подальшого вивчення питань формування витрат, ціноутворення, визначення беззбитковості, планування руху коштів та оцінювання фінансових результатів власної справи.

Питання для самоконтролю

1. Яке призначення бізнес-плану та які підприємницькі рішення можна обґрунтувати за його допомогою?
2. Які основні розділи має містити бізнес-план започаткування власної справи?
3. Яку інформацію необхідно зібрати для підготовки обґрунтованого бізнес-плану?
4. Якими способами можна оцінити попит на продукцію або послуги майбутнього підприємця?
5. Які показники та характеристики конкурентів доцільно враховувати під час бізнес-планування?
6. Як визначити прогнозний обсяг продажів продукції або послуг?
7. Які витрати необхідно враховувати під час розрахунку початкових вкладень у власну справу?
8. У чому полягають переваги, обмеження та ризики фінансування бізнесу за рахунок власних коштів, кредитів і грантів?
9. Як перевірити узгодженість прогнозних доходів, витрат, прибутку та потреби у фінансуванні в бізнес-плані?

10. Як визначити строк окупності початкових вкладень і які обмеження має цей показник?

Практичні завдання та проблемні ситуації

Практичне завдання 1. Розроблення основних показників бізнес-плану ФОП

Вихідні дані. Фізичні особи-підприємці Коваленко Марія Олександрівна та Петренко Андрій Сергійович, діяльність яких розглядалася на попередніх практичних заняттях, готують бізнес-плани для започаткування власної справи.

Для складання бізнес-планів підприємці провели попереднє дослідження попиту, визначили основні категорії клієнтів, проаналізували пропозиції конкурентів та підготували прогнозні показники діяльності.

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Підприємець	Коваленко М. О.	Петренко А. С.
Напрямок діяльності	Послуги графічного дизайну	Інтернет-торгівля канцелярськими товарами
Основний продукт	Розроблення презентацій та рекламних матеріалів	Канцелярські набори та окремі товари
Основні клієнти	Фізичні особи, ФОП, підприємства	Фізичні особи, ФОП, підприємства
Формат роботи	Дистанційний	Інтернет-магазин
Плановий період	12 місяців	12 місяців

За результатами попереднього дослідження ринку отримано такі дані.

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Кількість потенційних клієнтів, охоплених опитуванням	100	200
Кількість осіб, які висловили зацікавленість у придбанні	40	90
Кількість осіб, які повідомили про готовність зробити замовлення протягом найближчого місяця	15	55
Середня ціна аналогічного продукту у конкурентів, грн	2 800	650
Запланована ціна власного продукту, грн	2 500	600
Прогнозна кількість продажів за місяць	15	55
Максимальна кількість замовлень, яку підприємець може виконати за місяць	20	90

Для цілей завдання всі зазначені показники дослідження ринку є умовними та надані викладачем.

Необхідно:

1. Визначити основні розділи бізнес-плану відповідно до характеру діяльності ФОП та зазначити, яка інформація необхідна для їх підготовки.
2. Розрахувати частку потенційних клієнтів, зацікавлених у придбанні продукту, та частку осіб, готових зробити замовлення протягом найближчого місяця.
3. Порівняти заплановану ціну з середньою ціною конкурентів, визначити абсолютне та відносне відхилення.
4. Розрахувати прогнозний місячний і річний обсяг продажів у натуральному та грошовому вираженні за умови збереження прогнозованої кількості замовлень.
5. Оцінити, чи відповідає запланований обсяг продажів наявним можливостям підприємця, та визначити основні припущення, від яких залежить виконання прогнозу.

Результати оформити в таблиці.

Показник	Результат
Частка зацікавлених потенційних клієнтів, %	
Частка потенційних клієнтів, готових зробити замовлення, %	
Відхилення запланованої ціни від ціни конкурентів, грн	
Відхилення запланованої ціни від ціни конкурентів, %	
Прогнозний місячний обсяг продажів, од.	
Прогнозний місячний дохід, грн	
Прогнозний річний обсяг продажів, од.	
Прогнозний річний дохід, грн	

За результатами розрахунків сформулювати висновок щодо обґрунтованості прогнозу продажів та визначити, які ризики можуть вплинути на його виконання.

Практичне завдання 2. Визначення потреби у фінансуванні та оцінювання окупності вкладень

Вихідні дані. Для започаткування діяльності підприємці визначили потребу в початкових вкладеннях і можливі джерела фінансування.

Стаття початкових вкладень	Варіант 1, грн.	Варіант 2, грн.
Придбання обладнання та облаштування робочого місця	25 000	20 000
Придбання програмного забезпечення або створення інтернет-магазину	12 000	15 000
Початкова закупівля матеріалів або товарів	3 000	50 000
Початкові витрати на рекламу	10 000	10 000
Резерв коштів для початку діяльності	10 000	15 000
Разом	Розрахувати	Розрахувати

Для оцінювання фінансових показників бізнес-плану встановлено такі додаткові умови.

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Власні кошти підприємця, грн	45 000	90 000
Середній місячний дохід, грн	За результатами завдання 1	
Середні місячні поточні витрати, грн	22 500	24 000
Щомісячні податкові платежі та ЄСВ за себе для навчального розрахунку, грн	4 000	3 500
Строк прогнозування	12 місяців	12 місяців

Умови для порівняння джерел фінансування:

- власні кошти – без додаткової вартості залучення;
- банківський кредит – 20 % річних, строк 24 місяці, погашення основної суми рівними щомісячними частинами, проценти нараховуються на залишок боргу;
- грант – безповоротне фінансування за умови виконання вимог відповідної програми.

Увага! Для розрахунку приймаємо, що прогнозні місячні доходи й витрати залишаються незмінними протягом року, а наведені поточні витрати включають усі регулярні грошові виплати, крім окремо зазначених податків та ЄСВ. Початкові вкладення не включаються повторно до поточних витрат.

Необхідно:

1. Розрахувати загальну потребу в початкових вкладеннях та визначити суму недостатнього фінансування.
2. Визначити можливі джерела покриття потреби у фінансуванні та порівняти переваги й обмеження власних коштів, кредиту та гранту.
3. Розрахувати прогнозний місячний і річний грошовий результат діяльності до погашення кредиту.
4. Визначити простий строк окупності початкових вкладень за умови фінансування без кредиту.

За умови залучення кредиту в сумі недостатнього фінансування розрахувати щомісячне погашення основної суми, проценти за перший місяць та оцінити можливість виконання кредитних зобов'язань за прогнозних показників.

Результати оформити в таблиці.

Показник	Результат
Загальна сума початкових вкладень, грн	
Власні кошти, грн	
Недостатня сума фінансування, грн	
Прогнозний місячний дохід, грн	
Прогнозні місячні поточні витрати, грн	
Податкові платежі та ЄСВ, грн	

Прогнозний місячний грошовий результат до погашення кредиту, грн	
Прогнозний річний грошовий результат до погашення кредиту, грн	
Простий строк окупності вкладень, місяців	
Щомісячне погашення основної суми кредиту, грн	
Проценти за перший місяць, грн	

За результатами розрахунків обґрунтувати доцільний спосіб фінансування діяльності та оцінити можливість повернення початкових вкладень.

Практична ситуація 1. Оцінювання можливості отримання грантового фінансування

ФОП Коваленко Марія Олександрівна планує розширити діяльність із графічного дизайну. Для цього необхідно придбати додаткове обладнання та програмне забезпечення загальною вартістю 120 000 грн.

Підприємець має 40 000 грн власних коштів, не використовує найману працю, не має податкової заборгованості та планує продовжувати діяльність щонайменше три роки.

Марія розглядає можливість отримання державного гранту за програмою «Власна справа».

Необхідно:

1. Визначити суму додаткового фінансування, необхідного для реалізації проекту.
2. Ознайомитися з чинними умовами грантової програми на порталі Дія та встановити, чи відповідає підприємець основним вимогам для отримання гранту.
3. З'ясувати, які документи необхідно підготувати для подання заявки та які зобов'язання виникають у разі отримання фінансування.
4. Обґрунтувати доцільність використання гранту порівняно з банківським кредитом.

Увага! Під час вирішення врахувати, що грантове фінансування надається за встановленими програмою умовами, а його безповоротність залежить від виконання відповідних зобов'язань.

Практична ситуація 2. Оцінювання впливу зниження попиту на окупність вкладень

ФОП Петренко Андрій Сергійович підготував бізнес-план інтернет-магазину канцелярських товарів.

Планові показники:

Показник	Значення
Початкові вкладення	110 000 грн

Прогнозна кількість продажів	55 на місяць
Середня ціна продажу	600 грн
Змінні витрати на одиницю товару	300 грн
Постійні витрати за місяць	7 500 грн

Через посилення конкуренції очікувана кількість продажів може скоротитися на 20 %. Ціни та витрати на одиницю товару залишаються незмінними.

Увага! Для навчального розрахунку вважати, що всі продажі оплачуються в місяці реалізації, а змінні й постійні витрати є грошовими виплатами цього самого місяця. Податкові платежі в цьому завданні не враховуються.

Необхідно:

1. Розрахувати плановий місячний дохід, витрати та грошовий результат діяльності.
2. Визначити прогнозну кількість продажів у разі зниження попиту на 20 %.
3. Розрахувати очікуваний місячний грошовий результат за нових умов.
4. Порівняти простий строк окупності початкових вкладень за двома сценаріями та зробити висновок щодо фінансової доцільності проєкту.

Результати практичного заняття: За підсумками заняття студент подає один документ, який містить визначену структуру бізнес-плану, результати оцінювання попиту й порівняння цін конкурентів, прогноз обсягу продажів, розрахунок потреби в початкових вкладеннях, порівняння джерел фінансування, прогнозні фінансові показники, оцінку окупності вкладень та обґрунтовані рішення двох практичних ситуацій.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

ВИТРАТИ, ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА БЕЗЗБИТКОВІСТЬ ВЛАСНОЇ СПРАВИ

Мета: закріпити методи класифікації витрат і розрахунку собівартості з урахуванням вартості власної праці, набути практичних навичок

обґрунтування ціни, націнки та знижок, визначення точки беззбитковості й обсягу продажів для отримання запланованого прибутку.

План

1. Склад і класифікація витрат ФОП для прийняття підприємницьких рішень.
2. Розрахунок собівартості продукції та послуг з урахуванням вартості власної праці.
3. Обґрунтування ціни, націнки та знижок.
4. Розрахунок точки беззбитковості й обсягу продажів для отримання запланованого прибутку.

Ключові терміни та поняття: витрати, постійні витрати, змінні витрати, прямі витрати, непрямі витрати, собівартість, калькуляція, вартість власної праці, ціна, ціноутворення, націнка, знижка, маржинальний дохід, точка беззбитковості, запас фінансової міцності, цільовий прибуток.

Методичні рекомендації

У ході опрацювання четвертої теми необхідно засвоїти основні засади формування витрат, визначення собівартості продукції та послуг, обґрунтування цінових рішень і оцінювання беззбитковості підприємницької діяльності. Для фізичної особи-підприємця розуміння структури витрат і механізмів ціноутворення має важливе значення, оскільки безпосередньо впливає на фінансові результати, конкурентоспроможність продукції та послуг, можливості покриття поточних витрат і забезпечення економічної доцільності ведення власної справи. Особливу увагу слід приділити відмінностям між витратами, що враховуються для цілей оподаткування, та витратами, які підприємець використовує для оцінювання економічної ефективності своєї діяльності. Важливо усвідомити, що прийняття обґрунтованих підприємницьких рішень потребує не лише визначення фактично понесених витрат, а й урахування вартості власної праці, очікуваного попиту, ринкових умов і необхідного рівня прибутковості. Вивчення теми має сформулювати розуміння взаємозв'язку між витратами, ціною, обсягом продажів і фінансовими результатами як основи управління економічною ефективністю власної справи.

Вивчення **першого питання** необхідно розпочати з дослідження економічної сутності витрат підприємницької діяльності, їх складу та значення для прийняття управлінських рішень. Слід з'ясувати, які витрати виникають у

процесі придбання товарів, виготовлення продукції, надання послуг, організації продажів та забезпечення поточної діяльності ФОП. Особливу увагу потрібно приділити класифікації витрат за економічним змістом, способом віднесення на окремі види продукції чи послуг, а також залежністю від зміни обсягу діяльності. Необхідно розглянути відмінності між прямими та непрямими, постійними та змінними витратами, визначити особливості їх формування в торгівлі, виробництві та сфері послуг. Важливо навчитися розмежовувати витрати, які безпосередньо пов'язані з виконанням конкретного замовлення, та витрати, необхідні для забезпечення діяльності підприємця загалом. Доцільно ознайомитися з порядком групування витрат для внутрішніх розрахунків, визначення економічної доцільності окремих замовлень і планування майбутніх фінансових результатів. Окрему увагу слід приділити відмінностям між економічним розумінням витрат і порядком їх визнання для цілей оподаткування ФОП залежно від обраної системи оподаткування. Важливо усвідомити, що класифікація витрат для підприємницьких рішень повинна забезпечувати можливість оцінювання їх впливу на собівартість, ціну, прибутковість та обсяг діяльності, необхідний для покриття витрат.

Опрацювання **другого питання** передбачає вивчення порядку розрахунку собівартості продукції та послуг з урахуванням особливостей діяльності фізичної особи-підприємця. Насамперед необхідно з'ясувати економічну сутність собівартості, її значення для обґрунтування ціни та оцінювання прибутковості окремих товарів, послуг і замовлень. Слід розглянути склад витрат, які можуть включатися до розрахункової собівартості, зокрема вартість матеріалів, сировини, товарів, оплату праці найманих працівників, витрати на використання обладнання, оренду приміщень, комунальні послуги та інші ресурси, необхідні для здійснення діяльності. Особливу увагу потрібно приділити визначенню собівартості одиниці продукції або послуги, порядку віднесення прямих витрат та обґрунтованому розподілу непрямих витрат між окремими видами продукції, послуг або замовленнями. Важливо навчитися визначати розрахункову собівартість залежно від характеру діяльності, обсягу виробництва, кількості виконаних замовлень і використаних ресурсів. Окремо необхідно розглянути особливості врахування вартості власної праці підприємця, яка не завжди супроводжується нарахуванням заробітної плати, але має економічне значення для оцінювання доцільності ведення бізнесу. Доцільно ознайомитися зі способами визначення умовної вартості власного робочого часу на основі очікуваного рівня винагороди, тривалості виконання робіт та альтернативних можливостей використання професійних знань і вмінь. При цьому важливо розмежовувати фактичні витрати підприємницької діяльності та розрахункову вартість власної праці, яка використовується для внутрішнього

економічного аналізу. Необхідно усвідомити, що обґрунтований розрахунок собівартості дозволяє оцінити реальну економічну результативність діяльності та запобігти встановленню цін, які не забезпечують належного відшкодування використаних ресурсів.

Вивчення **третього питання** має бути спрямоване на засвоєння основних підходів до формування цін на продукцію та послуги ФОП, визначення націнки та оцінювання економічних наслідків надання знижок. Необхідно з'ясувати сутність ціни як економічного інструменту, що забезпечує взаємозв'язок між витратами підприємця, споживчою цінністю продукту, ринковим попитом і очікуваним фінансовим результатом. Особливу увагу слід приділити чинникам, які впливають на ціноутворення, зокрема рівню витрат, характеристикам продукції чи послуг, цінам конкурентів, купівельній спроможності клієнтів, умовам продажу та особливостям цільового ринку. Важливо розглянути основні підходи до визначення ціни, серед яких ціноутворення на основі витрат, орієнтація на ринкові ціни та врахування цінності продукту для споживача. Необхідно навчитися розраховувати торговельну націнку, визначати її відмінність від маржі та оцінювати вплив установленної ціни на величину доходу й прибутку. Доцільно дослідити особливості ціноутворення у сфері торгівлі, виробництва та надання професійних послуг, у тому числі визначення вартості години роботи, окремого замовлення або комплексної послуги. Окрему увагу потрібно приділити економічному обґрунтуванню знижок, їх видам та умовам застосування. Важливо навчитися визначати, як зниження ціни впливає на маржинальний дохід, необхідний обсяг продажів і фінансовий результат підприємця, а також оцінювати, за яких умов збільшення кількості продажів може компенсувати зменшення доходу з одиниці продукції чи послуги. Слід усвідомити, що цінові рішення повинні враховувати не лише прагнення залучити клієнтів, а й необхідність покриття витрат, забезпечення економічної доцільності діяльності та досягнення запланованої прибутковості.

Опрацювання **четвертого питання** передбачає вивчення методичних підходів до визначення точки беззбитковості та розрахунку обсягу продажів, необхідного для отримання запланованого прибутку. Насамперед необхідно з'ясувати економічну сутність беззбитковості як такого рівня діяльності, за якого доходи від реалізації дорівнюють сукупним витратам, а фінансовий результат дорівнює нулю. Особливу увагу слід приділити взаємозв'язку між постійними витратами, змінними витратами, ціною реалізації та обсягом продажів. Важливо засвоїти сутність маржинального доходу, порядок його визначення на одиницю продукції чи послуги та значення для покриття постійних витрат і формування прибутку. Необхідно навчитися розраховувати точку беззбитковості в натуральному та вартісному вимірниках, визначати мінімальний обсяг реалізації,

необхідний для покриття витрат, і оцінювати вплив зміни ціни, собівартості та постійних витрат на результати розрахунків. Доцільно розглянути порядок визначення обсягу продажів, необхідного для досягнення запланованого прибутку, а також використання показника запасу фінансової міцності для оцінювання стійкості підприємницької діяльності до можливого скорочення продажів. Окрему увагу слід приділити практичному застосуванню аналізу беззбитковості для оцінювання доцільності започаткування нового напрямку діяльності, прийняття додаткових замовлень, перегляду цін і скорочення витрат. Важливо враховувати, що класична модель беззбитковості ґрунтується на певних припущеннях щодо поведінки витрат, сталості ціни та структури продажів, тому результати розрахунків необхідно оцінювати з урахуванням реальних умов діяльності ФОП. Слід усвідомити, що визначення точки беззбитковості та цільового обсягу продажів дозволяє підприємцю оцінити економічні межі діяльності, обґрунтувати планові показники та приймати рішення щодо забезпечення бажаного фінансового результату.

У результаті вивчення теми здобувачі повинні сформувати системне розуміння складу та класифікації витрат підприємницької діяльності, набути практичних умінь визначати собівартість продукції та послуг, урахувати економічну вартість власної праці та використовувати відповідні розрахунки для прийняття підприємницьких рішень. Важливо навчитися обґрунтовувати ціни, розраховувати націнку та маржу, оцінювати вплив знижок на фінансові результати, визначати точку беззбитковості й необхідний обсяг продажів для отримання запланованого прибутку. Особливого значення набуває здатність аналізувати взаємозв'язок між витратами, ціною та обсягом реалізації, оцінювати економічні наслідки альтернативних рішень і визначати умови забезпечення прибутковості власної справи. Засвоєння цих положень створює основу для подальшого вивчення організації обліку діяльності ФОП, планування руху грошових коштів, аналізу фінансових результатів та забезпечення фінансової стійкості підприємницької діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Які види витрат виникають у діяльності ФОП та за якими ознаками їх доцільно класифікувати?
2. У чому полягають відмінності між постійними та змінними витратами і як вони впливають на підприємницькі рішення?
3. Як визначити собівартість одиниці продукції або окремої послуги?
4. Чому під час визначення економічної доцільності власної справи необхідно враховувати вартість праці самого підприємця?

5. Які чинники впливають на формування ціни продукції або послуг ФОП?

6. У чому полягає відмінність між торговельною націнкою та рентабельністю продажів?

7. Як надання знижок впливає на виручку, маржинальний прибуток і фінансовий результат підприємця?

8. Що характеризує точка беззбитковості та які дані необхідні для її розрахунку?

9. Як визначити обсяг продажів, необхідний для отримання запланованого прибутку?

10. Як зміна ціни, змінних і постійних витрат впливає на точку беззбитковості та прибутковість власної справи?

Практичні завдання та проблемні ситуації

Практичне завдання 1. Класифікація витрат і розрахунок собівартості продукції та послуг

Вихідні дані. Фізичні особи-підприємці Коваленко Марія Олександрівна та Петренко Андрій Сергійович здійснюють діяльність за напрямками, визначеними на попередніх практичних заняттях.

Для оцінювання економічної доцільності діяльності вони підготували інформацію про витрати, пов'язані з виконанням замовлень і реалізацією товарів.

Варіант 1. Надання послуг графічного дизайну

ФОП Коваленко М. О. надає послуги з розроблення презентацій. Протягом місяця планується виконати 20 замовлень.

Показник	Значення
Витрати на графічні матеріали для одного замовлення	150 грн
Витрати на додаткові цифрові ресурси для одного замовлення	100 грн
Час виконання одного замовлення	5 годин
Розрахункова вартість однієї години власної праці підприємця	200 грн
Щомісячна оплата програмного забезпечення	2 000 грн
Інтернет і зв'язок	800 грн
Реклама послуг	2 200 грн
Інші постійні витрати	1 000 грн

Варіант 2. Інтернет-торгівля канцелярськими товарами

ФОП Петренко А. С. реалізує канцелярські набори через інтернет-магазин.

Протягом місяця планується продати 100 наборів.

Показник	Значення
Закупівельна вартість одного набору	320 грн
Пакування одного набору	20 грн
Інші змінні витрати на один набір	10 грн
Час на оброблення одного замовлення	0,5 години
Розрахункова вартість однієї години власної праці підприємця	160 грн
Щомісячне обслуговування інтернет-магазину	1 500 грн
Реклама	3 000 грн
Інтернет і зв'язок	500 грн
Інші постійні витрати	1 000 грн

Для обох варіантів вартість власної праці підприємця використовується як розрахункова економічна оцінка трудових витрат для прийняття управлінських рішень. Вона не є заробітною платою ФОП самому собі та не включається автоматично до витрат для цілей оподаткування.

Увага! Усі наведені витрати є умовними. Для навчального розрахунку вважати, що постійні витрати повністю стосуються відповідного продукту, а обсяг виконаних замовлень дорівнює обсягу реалізації.

Необхідно :

1. Класифікувати наведені витрати на змінні та постійні, а також визначити прямі й непрямі витрати.
2. Розрахувати змінні витрати на одиницю продукції або послуги без урахування та з урахуванням вартості власної праці.
3. Визначити загальну суму постійних витрат за місяць.
4. Розрахувати повну економічну собівартість одного замовлення або товарного набору з урахуванням вартості власної праці.
5. Визначити, як зміниться собівартість одиниці, якщо фактичний обсяг реалізації буде на 20 % меншим від запланованого за незмінної суми постійних витрат.

Результати оформити в таблиці.

Показник	Результат
Змінні витрати на одиницю без урахування власної праці, грн	
Розрахункова вартість власної праці на одиницю, грн	
Змінні витрати на одиницю з урахуванням власної праці, грн	
Загальна сума постійних витрат за місяць, грн	
Постійні витрати на одиницю за планового обсягу, грн	
Повна економічна собівартість одиниці, грн	
Повна собівартість одиниці за зменшення обсягу реалізації на 20 %, грн	

За результатами розрахунків зробити висновок про вплив обсягу діяльності та вартості власної праці на собівартість продукції або послуг.

Практичне завдання 2. Обґрунтування ціни, розрахунок націнки та точки беззбитковості

Вихідні дані. Для встановлення цін підприємці використовують результати розрахунків практичного завдання 1.

Додаткові умови:

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Запланована ціна одиниці, грн	2 000	650
Плановий місячний обсяг продажів, од.	20	100
Запланований місячний економічний прибуток, грн	10 000	8 000
Знижка для окремих клієнтів	10 %	5 %

Увага! Для розрахунку припускаємо, що всі ціни наведено без ПДВ. Вартість власної праці включається до економічних витрат, які використовуються для оцінювання прибутковості та беззбитковості. Податкові платежі окремо не враховуються.

Необхідно:

1. Розрахувати суму націнки на повну економічну собівартість одиниці та її рівень у відсотках.

2. Визначити економічний прибуток від реалізації однієї одиниці та загальний місячний прибуток за запланованого обсягу продажів.

3. Розрахувати ціну з урахуванням запропонованої знижки та визначити її вплив на прибуток за незмінного обсягу реалізації.

4. Визначити точку беззбитковості в натуральному та грошовому вираженні за початковою ціною.

5. Розрахувати необхідний обсяг продажів для отримання запланованого місячного економічного прибутку та порівняти його з плановим обсягом реалізації.

Результати оформити в таблиці.

Показник	Результат
Повна економічна собівартість одиниці, грн	
Запланована ціна одиниці, грн	
Націнка на повну економічну собівартість, грн	
Націнка, %	
Економічний прибуток на одиницю за планового обсягу, грн	
Загальний місячний економічний прибуток, грн	
Ціна з урахуванням знижки, грн	
Місячний економічний прибуток після надання знижки, грн	
Точка беззбитковості, од.	
Точка беззбитковості, грн	
Необхідний обсяг продажів для отримання запланованого прибутку, од.	

Увага! Під час розрахунку точки беззбитковості врахувати постійні витрати та змінні витрати на одиницю з урахуванням розрахункової вартості власної праці. Кількість одиниць, необхідних для досягнення беззбитковості або запланованого прибутку, округлювати до більшого цілого числа.

За результатами розрахунків обґрунтувати доцільність установлення ціни та можливість досягнення запланованого прибутку.

Практична ситуація 1. Оцінювання доцільності надання знижки

ФОП Коваленко Марія Олександрівна отримала пропозицію від постійного замовника на розроблення восьми презентацій протягом одного місяця. Звичайна ціна однієї презентації становить 2 000 грн. Замовник погоджується укласти договір за умови надання знижки 15 % на весь обсяг замовлення. Для виконання однієї презентації необхідно здійснити змінні витрати в сумі 250 грн та витратити п'ять годин власної праці, розрахункова вартість якої становить 200 грн за годину. Додаткові постійні витрати у зв'язку з виконанням замовлення не виникають. Підприємець має достатньо вільного робочого часу для виконання всіх восьми презентацій. Замовлення не потребує відмови від інших клієнтів.

Необхідно:

1. Розрахувати загальну вартість замовлення без знижки та з урахуванням запропонованої знижки.
2. Визначити економічні змінні витрати на виконання замовлення з урахуванням власної праці.
3. Розрахувати внесок замовлення у покриття постійних витрат і формування прибутку за двома варіантами ціни.
4. Обґрунтувати доцільність прийняття замовлення зі знижкою, ураховуючи наявність вільного часу та відсутність додаткових постійних витрат.

Практична ситуація 2. Вибір способу підвищення прибутковості

ФОП Петренко Андрій Сергійович реалізує канцелярські набори через інтернет-магазин.

Фактичні показники діяльності за місяць:

Показник	Значення
Кількість реалізованих наборів	100
Ціна одного набору	650 грн
Змінні витрати на один набір з урахуванням вартості власної праці	430 грн
Постійні витрати за місяць	6 000 грн

Підприємець розглядає два альтернативні рішення на наступний місяць.

Варіант А. Підвищити ціну одного набору до 700 грн. Очікується, що обсяг продажів скоротиться до 90 наборів.

Варіант Б. Залишити ціну 650 грн, але змінити постачальника, що дозволить зменшити змінні витрати на 30 грн на один набір. Очікуваний обсяг продажів залишиться на рівні 100 наборів.

Постійні витрати за обома варіантами залишаються незмінними.

Необхідно:

1. Розрахувати фактичний економічний прибуток за поточних умов діяльності.
2. Визначити прогнозний економічний прибуток за варіантами А і Б.
3. Порівняти результати та визначити економічно вигідніше рішення.
4. Обґрунтувати, які додаткові ризики необхідно врахувати перед прийняттям остаточного рішення щодо підвищення ціни або зміни постачальника.

Результати практичного заняття: За підсумками заняття студент подає один документ, який містить класифікацію витрат, розрахунок собівартості продукції або послуг з урахуванням вартості власної праці, визначення ціни, націнки та впливу знижок на прибуток, розрахунок точки беззбитковості й необхідного обсягу продажів для отримання запланованого прибутку, а також обґрунтовані рішення двох практичних ситуацій щодо ціноутворення та підвищення прибутковості власної справи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5 ОБЛІК І ДОКУМЕНТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП

Мета: поглибити знання щодо організації обліку діяльності ФОП та набути практичних навичок документального оформлення й відображення доходів, витрат, операцій із товарами та майном відповідно до системи оподаткування й інформаційних потреб підприємця із застосуванням електронного документообігу та цифрових засобів обліку.

План

1. Організація обліку відповідно до системи оподаткування та інформаційних потреб підприємця.
2. Облік доходів і витрат: порядок відображення та документальне підтвердження.
3. Облік придбання, використання та реалізації товарів і майна, товарний облік у передбачених випадках.
4. Первинні документи, електронний документообіг і цифрові засоби ведення обліку.

Ключові терміни та поняття: організація обліку, податковий облік, управлінський облік, доходи, витрати, обліковий регістр, первинний документ, обов'язкові реквізити, документальне підтвердження, товари, майно, товарні запаси, товарний облік, електронний документ, електронний документообіг, цифрові засоби обліку.

Методичні рекомендації

У ході опрацювання п'ятої теми необхідно засвоїти основні засади організації обліку та документування господарських операцій фізичних осіб – підприємців, визначити особливості формування облікової інформації залежно від обраної системи оподаткування, характеру діяльності та інформаційних потреб підприємця. Облік діяльності ФОП є важливим інструментом не лише виконання вимог податкового законодавства, а й контролю за доходами, витратами, рухом товарів і використанням майна, необхідного для ведення власної справи. Особливу увагу слід приділити відмінностям між установленими законодавством вимогами до обліку та внутрішнім обліком, який підприємець організовує для оцінювання результатів діяльності й прийняття управлінських рішень. Важливо усвідомити значення належного документального підтвердження господарських операцій, систематизації облікових даних та використання сучасних цифрових технологій для забезпечення достовірності, своєчасності й доступності інформації. Вивчення теми має сформувати розуміння взаємозв'язку між організацією обліку, документуванням операцій, дотриманням законодавчих вимог і забезпеченням інформаційних потреб підприємця.

Вивчення **першого питання** необхідно розпочати з дослідження призначення обліку в діяльності фізичної особи – підприємця та визначення

основних чинників, які впливають на його організацію. Слід з'ясувати особливості ведення обліку ФОП залежно від застосування загальної або спрощеної системи оподаткування, наявності статусу платника податку на додану вартість, характеру господарських операцій та встановлених законодавством вимог. Особливу увагу потрібно приділити тому, що фізичні особи – підприємці, на відміну від юридичних осіб, загалом не зобов'язані вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність за правилами, установленними для підприємств, проте повинні забезпечувати ведення передбаченого законодавством обліку та збереження документів, пов'язаних із господарською діяльністю. Необхідно розглянути основні підходи до організації обліку доходів, доходів і витрат, а також інших показників залежно від податкового статусу підприємця. Важливо визначити склад інформації, необхідної для контролю за розрахунками, залишками товарів, використанням майна, виконанням зобов'язань і результатами діяльності. Доцільно ознайомитися з можливостями самостійного ведення обліку, залучення фахівців або використання спеціалізованих цифрових сервісів. Окрему увагу слід приділити розмежуванню обов'язкового обліку для цілей оподаткування та внутрішнього управлінського обліку, який може включати додаткові показники для оцінювання ефективності окремих товарів, послуг, замовлень і напрямів діяльності. Важливо усвідомити, що раціональна організація обліку повинна відповідати масштабам власної справи, забезпечувати виконання законодавчих вимог і водночас надавати підприємцю інформацію, необхідну для прийняття обґрунтованих рішень.

Опрацювання **другого питання** передбачає вивчення порядку обліку доходів і витрат фізичних осіб-підприємців та вимог до їх документального підтвердження. Насамперед необхідно з'ясувати особливості визначення доходів для цілей оподаткування за загальною та спрощеною системами, звернувши увагу на склад доходів, момент їх визнання та порядок відображення в облікових даних. Важливо розглянути відмінності між фактичним надходженням коштів, доходом для цілей оподаткування та економічним результатом підприємницької діяльності. Особливу увагу слід приділити порядку обліку витрат ФОП на загальній системі оподаткування, умовам їх урахування під час визначення оподатковуваного доходу та необхідності документального підтвердження зв'язку таких витрат із господарською діяльністю. Необхідно ознайомитися з особливостями ведення обліку платниками єдиного податку, зокрема залежно від групи та статусу платника ПДВ, а також з'ясувати значення інформації про витрати для внутрішнього контролю навіть у випадках, коли вони не впливають на визначення бази єдиного податку. Доцільно розглянути порядок систематизації відомостей про отримані доходи та понесені витрати,

використання відповідних облікових реєстрів і перевірки повноти відображення господарських операцій. Окрему увагу потрібно приділити документам, які підтверджують надходження коштів, придбання товарів, виконання робіт, отримання послуг та здійснення інших операцій. Важливо навчитися встановлювати відповідність між змістом господарської операції, її документальним оформленням і відображенням в обліку, а також усвідомити значення належного зберігання підтвердних документів для обґрунтування показників податкової звітності та захисту інтересів підприємця.

Вивчення **третього питання** має бути спрямоване на засвоєння особливостей обліку придбання, використання та реалізації товарів і майна в діяльності фізичної особи – підприємця. Необхідно розглянути порядок формування інформації про надходження товарів, матеріалів, обладнання та інших ресурсів, які використовуються для здійснення підприємницької діяльності. Особливу увагу слід приділити документальному підтвердженню придбання товарів і майна, визначенню їх кількості, вартості, місця зберігання та напрямів використання. Важливо ознайомитися з основними підходами до внутрішнього контролю за рухом товарів, обліком залишків, передаванням товарів для реалізації, поверненням покупцями та виявленням нестач. Необхідно з'ясувати, у яких випадках законодавство передбачає обов'язкове ведення обліку товарних запасів фізичними особами-підприємцями, визначити категорії підприємців, на яких поширюються відповідні вимоги, та ознайомитися з установленим порядком документування надходження і вибуття товарів. Доцільно розглянути особливості використання майна, що належить фізичній особі, у підприємницькій діяльності, звернувши увагу на необхідність розмежування особистого та господарського використання ресурсів для цілей обліку, контролю й оподаткування. Окрему увагу слід приділити практичним способам організації обліку товарів і майна за допомогою електронних таблиць, спеціалізованих програм та інших доступних інструментів. Важливо усвідомити, що належний облік товарів і майна сприяє збереженню ресурсів, контролю за їх використанням, своєчасному виявленню розбіжностей та формуванню достовірної інформації для управління власною справою.

Опрацювання **четвертого питання** передбачає дослідження призначення первинних документів, особливостей електронного документообігу та можливостей використання цифрових засобів для ведення обліку ФОП. Насамперед необхідно з'ясувати роль документального оформлення господарських операцій у підтвердженні їх змісту, умов здійснення та економічних наслідків. Слід ознайомитися з основними видами документів, які використовуються в підприємницькій діяльності, зокрема рахунками, накладними, актами приймання-передачі, актами наданих послуг, платіжними

документами та іншими підтвердними матеріалами. Особливу увагу потрібно приділити визначенню документів, необхідних для підтвердження конкретних операцій, їх змісту та обов'язкових реквізитів у випадках, передбачених законодавством. Важливо розглянути правові засади використання електронних документів, особливості їх створення, підписання, передавання та зберігання, а також застосування кваліфікованого електронного підпису й інших передбачених законодавством засобів електронної ідентифікації та підписання. Необхідно ознайомитися з можливостями електронного документообігу для взаємодії з постачальниками, покупцями, замовниками та іншими контрагентами. Доцільно розглянути використання електронних таблиць, хмарних сервісів і спеціалізованого програмного забезпечення для реєстрації господарських операцій, систематизації документів, контролю за доходами, витратами й товарними залишками. Окрему увагу слід приділити питанням захисту облікової інформації, розмежування доступу до електронних документів, резервного копіювання даних і дотримання встановлених строків їх зберігання. Важливо усвідомити, що цифровізація обліку повинна не лише спрощувати виконання повсякденних операцій, а й забезпечувати достовірність інформації, можливість її перевірки та належне документальне підтвердження діяльності підприємця.

У результаті вивчення теми здобувачі повинні сформулювати цілісне уявлення про організацію обліку та документування господарських операцій фізичних осіб-підприємців з урахуванням обраної системи оподаткування, характеру діяльності та інформаційних потреб власної справи. Важливо навчитися визначати вимоги до обліку доходів і витрат, добирати документи для підтвердження господарських операцій, організовувати облік придбання, використання та реалізації товарів і майна, а також встановлювати необхідність ведення товарного обліку у випадках, передбачених законодавством. Особливого значення набувають уміння систематизувати облікову інформацію, використовувати електронні документи та цифрові інструменти, забезпечувати збереження документів і контроль за достовірністю облікових даних. Засвоєння цих положень створює необхідну основу для подальшого вивчення організації розрахунків із клієнтами та виконавцями, виконання податкових зобов'язань, формування звітності й аналізу результатів підприємницької діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Які завдання виконує облік у діяльності ФОП та як його організація залежить від обраної системи оподаткування?

2. У чому полягають відмінності між обліком для цілей оподаткування та обліком для управління власною справою?
3. Як визначається та відображається дохід ФОП залежно від системи оподаткування?
4. Які витрати ФОП на загальній системі оподаткування можуть враховуватися при визначенні оподатковуваного доходу та за яких умов?
5. Які документи можуть підтверджувати отримання доходів і здійснення витрат підприємцем?
6. Як організувати облік придбання, зберігання та реалізації товарів у діяльності ФОП?
7. У яких випадках законодавство передбачає обов'язкове ведення обліку товарних запасів?
8. Яку інформацію доцільно накопичувати про придбання та використання майна у підприємницькій діяльності?
9. Які вимоги необхідно враховувати під час складання, отримання та зберігання первинних документів?
10. Які можливості та ризики пов'язані з використанням електронного документообігу і цифрових засобів ведення обліку ФОП?

Практичні завдання та проблемні ситуації

Практичне завдання 1. Відображення господарських операцій в обліку доходів і витрат ФОП

Вихідні дані. Фізичні особи-підприємці Коваленко Марія Олександрівна та Петренко Андрій Сергійович здійснюють діяльність за напрямками, визначеними на попередніх практичних заняттях.

Для виконання завдання встановлено такі умови:

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Підприємець	Коваленко М. О.	Петренко А. С.
Вид діяльності	Послуги графічного дизайну	Інтернет-торгівля канцелярськими товарами
Система оподаткування	Спрощена, третя група, ставка 5 %, без ПДВ	Загальна система, платник ПДВ
Наймані працівники	Немає	Немає
Спосіб розрахунків	Безготівкові перекази на рахунок ФОП	Безготівкові перекази та оплата платіжними картками
Період обліку	Березень 2027 року	Березень 2027 року

Для варіанта 1 протягом березня здійснено такі операції:

Дата	Зміст господарської операції	Сума, грн
03.03	Отримано передоплату від замовника за розроблення презентації	4 000
05.03	Оплачено програмне забезпечення для роботи	1 200
10.03	Завершено розроблення презентації та передано її замовнику, загальна вартість замовлення — 4 000 грн	4 000
12.03	Надано послуги графічного дизайну іншому замовнику з відстроченням оплати	6 000
15.03	Отримано оплату за послуги від 12.03	6 000
18.03	Оплачено рекламу послуг	1 500
22.03	Отримано аванс за замовлення, яке буде виконано у квітні	3 000
25.03	Придбано графічний планшет для підприємницької діяльності	8 000
28.03	Отримано оплату за виконані послуги	5 000

Для варіанта 2 протягом березня здійснено такі операції:

Дата	Зміст господарської операції	Сума, грн
02.03	Придбано та оплачено 100 канцелярських наборів за ціною 360 грн за одиницю, у тому числі ПДВ	36 000
05.03	Реалізовано 30 наборів за ціною 660 грн за одиницю, у тому числі ПДВ; оплату отримано	19 800
08.03	Оплачено рекламні послуги, у тому числі ПДВ	3 600
12.03	Реалізовано 20 наборів за ціною 660 грн за одиницю, у тому числі ПДВ; оплату отримано	13 200
15.03	Придбано та оплачено додатково 50 наборів за ціною 360 грн за одиницю, у тому числі ПДВ	18 000
18.03	Оплачено обслуговування інтернет-магазину, у тому числі ПДВ	2 400
22.03	Реалізовано 40 наборів за ціною 660 грн за одиницю, у тому числі ПДВ; оплату отримано	26 400
25.03	Придбано ноутбук для підприємницької діяльності, у тому числі ПДВ	24 000
29.03	Реалізовано 10 наборів за ціною 660 грн за одиницю, у тому числі ПДВ; оплату отримано	6 600

Додаткові умови для варіанта 2:

- усі постачальники є платниками ПДВ;
- на відповідні придбання отримано належно оформлені та зареєстровані податкові накладні.

Усі придбані товари призначені для підприємницької діяльності.

Собівартість реалізованих товарів визначається за методом ФІФО.

Увага! Для цілей навчального завдання не враховуються амортизація основних засобів, податкові платежі та інші операції, не наведені в умовах.

Необхідно:

1. Визначити, які облікові регістри та документи необхідно використовувати кожному підприємцю відповідно до його системи оподаткування.

2. Установити, які з наведених операцій формують дохід ФОП та на яку дату він визнається для цілей оподаткування.

3. Визначити витрати, які підлягають відображенню в обліку, з урахуванням особливостей відповідної системи оподаткування.

4. Заповнити навчальний регістр обліку доходів і витрат за березень 2027 року відповідно до вимог, застосовних до свого варіанта.

5. Розрахувати загальну суму доходів і витрат за місяць та пояснити відмінності між податковим і управлінським обліком цих показників.

Результати оформити в таблиці.

Дата	Зміст операції	Документ-підстава	Дохід для цілей оподаткування, грн	Витрати для цілей оподаткування, грн
Разом				

За необхідності таблицю доповнити графами для відображення інформації, передбаченої відповідним порядком ведення обліку.

Практичне завдання 2. Документування придбання, реалізації та використання майна ФОП

Вихідні дані. Підприємці здійснили додаткові господарські операції, які потребують належного документального оформлення.

Варіант 1.

ФОП Коваленко М. О. 10 квітня 2027 року завершила виконання замовлення для ТОВ «Альфа» на розроблення рекламних матеріалів.

Умови операції:

Показник	Значення
Виконавець	ФОП Коваленко М. О.
Замовник	ТОВ «Альфа»
Предмет договору	Розроблення 5 рекламних макетів
Вартість одного макета	1 500 грн
Загальна вартість послуг	7 500 грн
Дата завершення робіт	10.04.2027
Умови оплати	Протягом 5 робочих днів після приймання результатів
Форма документа	Акт приймання-передачі наданих послуг

Додатково підприємець придбав графічний планшет вартістю 8 000 грн, який використовуватиметься виключно для виконання замовлень.

Продавець надав розрахунковий документ із зазначенням найменування товару, дати придбання та вартості.

Варіант 2.

ФОП Петренко А. С. 10 квітня 2027 року придбав у ТОВ «Канцторг» партію канцелярських товарів.

Умови операції:

Показник	Значення
----------	----------

Покупець	ФОП Петренко А. С.
Постачальник	ТОВ «Канцторг»
Найменування товару	Канцелярські набори
Кількість	80 шт.
Ціна за одиницю	360 грн, у тому числі ПДВ
Загальна вартість	28 800 грн, у тому числі ПДВ
Дата отримання товару	10.04.2027
Умови оплати	Протягом 3 робочих днів після отримання
Документ	Видаткова накладна

Із придбаної партії протягом квітня реалізовано 50 наборів. Для навчального завдання вважати, що інших надходжень і вибуття товарів у квітні не було, а початковий залишок дорівнював нулю.

Необхідно:

1. Визначити перелік документів, необхідних для підтвердження відповідних господарських операцій.

2. Заповнити навчальний зразок акта приймання-передачі наданих послуг (варіант 1) або видаткової накладної (варіант 2).

3. Визначити обов'язкові реквізити первинних документів та перевірити їх наявність у підготовленому документі.

4. Для варіанта 1 – визначити порядок документального підтвердження придбання та використання графічного планшета в підприємницькій діяльності.

Для варіанта 2 – розрахувати кількість і вартість залишку товарів на кінець квітня та заповнити навчальну відомість руху товарів.

5. З'ясувати, які документи можуть створюватися й зберігатися в електронній формі та які вимоги необхідно виконати для їх належного використання.

Увага! Для варіанта 2 окремо перевірити за чинним законодавством, чи виникає обов'язок вести облік товарних запасів за наведених умов.

Практична ситуація 1. Визначення дати отримання доходу та документальне підтвердження операції

ФОП Коваленко М. О., платник єдиного податку третьої групи за ставкою 5 %, 25 березня 2027 року завершила розроблення презентації вартістю 9 000 грн. Замовник прийняв результат роботи 25 березня, що підтверджено актом. Оплату в сумі 9 000 грн перераховано на рахунок ФОП 5 квітня 2027 року.

Необхідно:

1. Визначити дату визнання доходу для цілей єдиного податку.

2. Установити, у якому звітному періоді необхідно відобразити отриманий дохід.

3. Пояснити призначення акта приймання-передачі послуг та банківської виписки для документального підтвердження операції.

4. Визначити, чи збігається дата виконання послуги з датою отримання доходу для цілей оподаткування.

Практична ситуація 2. Контроль товарних залишків і виявлення розбіжностей

ФОП Петренко А. С. здійснює роздрібну торгівлю канцелярськими товарами та веде облік товарних запасів. За даними обліку на 30 квітня 2027 року залишок товарів становить 65 канцелярських наборів за обліковою вартістю 300 грн за одиницю без ПДВ. Під час фактичної перевірки встановлено наявність 61 набору. Документів, що підтверджують вибуття чотирьох наборів, немає.

Необхідно:

1. Визначити кількісну та вартісну розбіжність між обліковими й фактичними залишками товарів.
2. Назвати можливі причини виникнення розбіжності.
3. Визначити документи, які необхідно перевірити для з'ясування причин нестачі.
4. Запропонувати порядок дій підприємця щодо документального оформлення результатів перевірки та усунення виявлених недоліків в обліку.

Результати практичного заняття: За підсумками заняття студент подає один документ, який містить визначення порядку організації обліку відповідно до системи оподаткування ФОП, заповнений навчальний регістр обліку доходів і витрат, розрахунки відповідних показників, оформлений первинний документ, результати обліку придбання та використання майна або руху товарних запасів, висновки щодо застосування електронного документообігу та обґрунтовані рішення двох практичних ситуацій.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6 ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКІВ І ВЗАЄМОДІЇ З КЛІЄНТАМИ ТА ВИКОНАВЦЯМИ

Мета: опанувати практичні підходи до визначення договірних умов, вибору способів оплати, оцінювання платіжних комісій і необхідності застосування РРО/ПРРО, документального оформлення розрахунків з

іноземними замовниками та відносин із працівниками й сторонніми виконавцями.

План

1. Договірні умови роботи: ціна, передоплата, строки, приймання результатів і відповідальність сторін.
2. Готівкові та безготівкові розрахунки, еквайринг, платіжні комісії та застосування РРО/ПРРО.
3. Робота з іноземними замовниками: документи, валютні надходження та облік розрахунків.
4. Залучення працівників і сторонніх виконавців: оформлення відносин та організація виплат.

Ключові терміни та поняття: договір, договірні умови, передоплата, строки виконання, приймання результатів, відповідальність сторін, готівкові розрахунки, безготівкові розрахунки, IBAN, еквайринг, платіжна комісія, РРО, ПРРО, розрахунковий документ, іноземний замовник, валютні надходження, трудовий договір, цивільно-правовий договір.

Методичні рекомендації

У ході опрацювання шостої теми необхідно засвоїти основні засади організації договірних відносин, здійснення розрахунків та взаємодії ФОП із клієнтами, замовниками, найманими працівниками й сторонніми виконавцями. Ефективна організація такої взаємодії передбачає належне визначення умов співпраці, вибір способів оплати, дотримання вимог законодавства щодо проведення розрахункових операцій та документальне оформлення відповідних господарських відносин. Особливу увагу слід приділити взаємозв'язку між договірними умовами, порядком отримання оплати, виконанням зобов'язань і фінансовими ризиками підприємця. Важливо усвідомити особливості роботи з іноземними замовниками, використання платіжних сервісів, отримання валютних надходжень, а також відмінності між трудовими та цивільно-правовими відносинами. Вивчення теми має сформулювати розуміння того, що належна організація розрахунків і взаємодії з учасниками підприємницької діяльності є необхідною умовою своєчасного отримання коштів, виконання договірних зобов'язань, дотримання законодавчих вимог і забезпечення стабільності власної справи.

Вивчення *першого питання* необхідно розпочати з дослідження ролі договору в організації підприємницької діяльності та визначення основних умов співпраці ФОП із клієнтами й замовниками. Слід з'ясувати призначення договорів купівлі-продажу, поставки, підряду, надання послуг та інших договірних конструкцій, які можуть застосовуватися залежно від характеру діяльності підприємця. Особливу увагу потрібно приділити визначенню предмета договору, ціни та порядку її зміни, умов здійснення передоплати, остаточних розрахунків, строків виконання зобов'язань і способів підтвердження отриманих результатів. Необхідно розглянути відмінності між авансовою оплатою, оплатою після виконання робіт або надання послуг та поетапними розрахунками, визначити їхній вплив на фінансові інтереси підприємця й замовника. Важливо ознайомитися з порядком документального оформлення передавання товарів, виконання робіт і надання послуг, зокрема з використанням накладних, актів приймання-передачі та інших документів залежно від змісту операції й умов договору. Доцільно розглянути значення положень про якість, порядок приймання результатів, усунення недоліків, повернення коштів, відповідальність за порушення зобов'язань і врегулювання спорів. Окрему увагу слід приділити особливостям укладення договорів в електронній формі, використанню публічної оферти та підтвердженню прийняття її умов клієнтом. Важливо усвідомити, що належне формулювання договірних умов дозволяє запобігати непорозумінням, зменшувати ризики несвоєчасної оплати та забезпечувати правову визначеність відносин між сторонами.

Опрацювання *другого питання* передбачає вивчення основних способів здійснення розрахунків у підприємницькій діяльності та вимог до їх організації. Насамперед необхідно з'ясувати особливості готівкових і безготівкових розрахунків, визначити відмінності між переказом коштів на рахунок ФОП за банківськими реквізитами, оплатою із застосуванням платіжних карток та іншими способами приймання платежів. Особливу увагу слід приділити використанню торговельного й інтернет-еквайрингу, платіжних терміналів, онлайн-платіжних сервісів та їхньому значенню для організації продажів. Необхідно розглянути економічний зміст платіжних комісій, порядок їх визначення та вплив на фактичну суму коштів, яку отримує підприємець. Важливо навчитися розмежовувати суму оплати покупця, утриману комісію платіжного посередника та кошти, фактично зараховані на рахунок ФОП, з урахуванням правил визначення доходу для відповідної системи оподаткування. Слід ознайомитися з призначенням реєстраторів розрахункових операцій (РРО) та програмних реєстраторів розрахункових операцій (ПРРО), визначити випадки їх обов'язкового застосування та передбачені законодавством винятки. Доцільно

розглянути порядок формування і надання покупцям розрахункових документів, особливості використання електронних фіскальних чеків, а також значення належного оформлення повернення коштів. Окрему увагу потрібно приділити тому, що необхідність застосування РРО/ПРРО залежить від характеру розрахункової операції, способу оплати та встановлених законодавством умов, а не лише від факту надходження коштів у безготівковій формі. Важливо усвідомити, що правильна організація розрахунків забезпечує зручність для клієнтів, достовірність інформації про продажі та дотримання вимог щодо проведення розрахункових операцій.

Вивчення **третього питання** має бути спрямоване на засвоєння особливостей взаємодії ФОП з іноземними замовниками та організації розрахунків за зовнішньоекономічними операціями. Необхідно розглянути основні форми співпраці з нерезидентами, зокрема продаж товарів, виконання робіт і надання послуг іноземним клієнтам, визначити особливості документального оформлення таких відносин. Особливу увагу слід приділити умовам зовнішньоекономічних договорів, порядку погодження вартості продукції чи послуг, валюті платежу, строкам розрахунків і документам, що підтверджують виконання зобов'язань. Важливо ознайомитися з можливостями використання електронних договорів, рахунків, інвойсів та інших документів з урахуванням вимог законодавства й умов конкретної операції. Необхідно з'ясувати загальні правила отримання валютних надходжень на рахунки ФОП, особливості їх обслуговування банками та вплив валютного регулювання на здійснення міжнародних розрахунків. Доцільно розглянути порядок визначення гривневого еквівалента валютних надходжень для цілей оподаткування відповідно до застосовуваної системи, а також значення валютних курсів і банківських комісій для оцінювання результатів діяльності. Окрему увагу потрібно приділити відмінностям між датою виконання договірних зобов'язань, датою надходження валютних коштів і датою їх подальшого обміну, а також необхідності належного документального підтвердження відповідних операцій. Важливо усвідомити, що робота з іноземними замовниками потребує врахування не лише договірних умов, а й вимог валютного, податкового та іншого застосовного законодавства, включаючи можливі спеціальні обмеження для окремих операцій.

Опрацювання **четвертого питання** передбачає дослідження основних способів залучення ФОП найманих працівників і сторонніх виконавців, а також особливостей оформлення відповідних відносин та організації виплат. Насамперед необхідно з'ясувати відмінності між трудовими відносинами, цивільно-правовими договорами з фізичними особами та господарськими договорами з іншими підприємцями або юридичними особами. Особливу увагу

слід приділити критеріям розмежування трудових і цивільно-правових відносин, зокрема характеру виконуваної роботи, підпорядкуванню правилам організації праці, самостійності виконавця, предмету договору та відповідальності за результат. Необхідно ознайомитися з основними вимогами до оформлення трудових відносин, укладення трудового договору, видання відповідних розпорядчих документів і повідомлення уповноважених органів у передбачених законодавством випадках. Важливо розглянути загальні засади організації оплати праці, дотримання встановлених державою трудових гарантій, визначення строків виплати заробітної плати та документального підтвердження відповідних розрахунків. Доцільно з'ясувати особливості укладення договорів зі виконавцями, погодження вартості робіт або послуг, підтвердження їх виконання та здійснення оплати. Окрему увагу потрібно приділити загальним відмінностям у податкових обов'язках ФОП під час виплати доходів найманим працівникам, фізичним особам за цивільно-правовими договорами та іншим суб'єктам господарювання, залишаючи детальний порядок розрахунку податків і складання звітності для подальшого вивчення. Важливо усвідомити, що вибір способу залучення виконавців повинен відповідати фактичному характеру відносин, законодавчим вимогам і потребам підприємницької діяльності, а неналежне оформлення співпраці може спричинити фінансові та правові ризики.

У результаті вивчення теми здобувачі повинні сформулювати цілісне уявлення про організацію договірних відносин і розрахунків ФОП із клієнтами, замовниками, працівниками та сторонніми виконавцями. Важливо навчитися визначати основні умови договорів, обирати способи приймання платежів, ураховувати платіжні комісії, встановлювати необхідність застосування РРО/ПРРО та забезпечувати належне документальне оформлення розрахункових операцій. Особливого значення набувають уміння враховувати особливості співпраці з іноземними замовниками, організовувати отримання валютних надходжень, розмежовувати трудові й цивільно-правові відносини та визначати загальні вимоги до здійснення виплат. Засвоєння цих положень створює необхідну основу для подальшого вивчення порядку виконання податкових зобов'язань, складання звітності, планування руху грошових коштів і забезпечення фінансової безпеки власної справи.

Питання для самоконтролю

1. Які істотні для підприємця умови доцільно передбачати в договорах із клієнтами та замовниками?
2. Як умови передоплати, строків виконання та приймання результатів впливають на фінансові ризики ФОП?

3. Які особливості здійснення готівкових і безготівкових розрахунків у підприємницькій діяльності?
4. Що таке еквайринг та як платіжні комісії впливають на доходи і витрати підприємця?
5. За яких умов ФОП зобов'язаний застосовувати РРО або ПРРО та які винятки передбачені законодавством?
6. Які документи необхідно оформлювати під час продажу товарів або надання послуг клієнтам?
7. Які особливості укладання договорів і документального оформлення операцій з іноземними замовниками?
8. Як організовується отримання валютних надходжень та які обставини необхідно враховувати при їх відображенні в обліку ФОП?
9. У чому полягають відмінності між залученням найманого працівника та стороннього виконавця за цивільно-правовим договором?
10. Які обов'язки виникають у ФОП під час оформлення трудових відносин і здійснення виплат працівникам та іншим фізичним особам?

Практичні завдання та проблемні ситуації

Практичне завдання 1. Підготовка договірних умов та організація розрахунків із клієнтами

Вихідні дані. Фізичні особи – підприємці Коваленко Марія Олександрівна та Петренко Андрій Сергійович укладають договори із замовниками та організовують приймання платежів за надані послуги й реалізовані товари.

Варіант 1. Надання послуг графічного дизайну

ФОП Коваленко М. О. отримала замовлення від ТОВ «Вектор» на розроблення рекламних матеріалів.

Показник	Значення
Предмет договору	Розроблення 10 рекламних макетів
Ціна одного макета	1 800 грн
Загальна вартість договору	18 000 грн
Передоплата	40 % вартості договору
Строк виконання	15 календарних днів після отримання передоплати
Остаточний розрахунок	Протягом 5 робочих днів після приймання результатів
Порядок приймання	Підписання акту приймання-передачі наданих послуг
Спосіб оплати	Банківський переказ на рахунок ФОП
Відповідальність за порушення строку виконання	Пеня 0,1 % вартості несвоєчасно наданих послуг за кожний день прострочення, але не більше 10 % такої вартості

Варіант 2. Інтернет-торгівля канцелярськими товарами

ФОП Петренко А. С. отримав замовлення від ТОВ «Оріон» на постачання канцелярських наборів.

Показник	Значення
Предмет договору	Постачання 80 канцелярських наборів
Ціна одного набору	650 грн
Загальна вартість договору	52 000 грн
Передоплата	30 % вартості договору
Строк постачання	10 календарних днів після отримання передоплати
Остаточний розрахунок	Протягом 3 робочих днів після отримання товарів
Порядок приймання	Підписання видаткової накладної
Відповідальність за порушення строку постачання	Пеня 0,1 % вартості непоставлених у строк товарів за кожний день прострочення, але не більше 10 % такої вартості
Спосіб оплати	Банківський переказ на рахунок ФОП

Увага! Для завдання вважати, що наведені умови погоджені сторонами, а обмеження щодо відповідальності застосовуються з урахуванням вимог чинного законодавства.

Необхідно:

1. Підготувати навчальний проєкт основних умов договору, визначивши предмет, ціну, порядок оплати, строки виконання, приймання результатів та відповідальність сторін.
2. Розрахувати суму передоплати й остаточного платежу за договором.
3. Визначити перелік документів, необхідних для оформлення виконання договору та підтвердження розрахунків.
4. Розрахувати суму договірної пені за умови прострочення виконання зобов'язання на 5 календарних днів щодо всієї вартості договору.
5. Визначити дії підприємця у випадку, якщо замовник своєчасно прийняв результати виконання договору, але прострочив остаточну оплату на 7 календарних днів. Окремо зазначити, чи можна застосувати передбачену умовами договору пеню за прострочення виконання до прострочення оплати.

Результати оформити у вигляді проєкту основних умов договору та розрахункової таблиці.

Показник	Результат
Загальна вартість договору, грн	
Сума передоплати, грн	
Сума остаточного платежу, грн	
Розмір пені за один день прострочення виконання, грн	
Пеня за 5 днів прострочення виконання, грн	
Максимальний розмір пені за умовами договору, грн	

Практичне завдання 2. Організація приймання платежів та визначення витрат на розрахункові операції

Вихідні дані. Підприємці планують використовувати різні способи приймання платежів від клієнтів.

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Вид діяльності	Графічний дизайн	Інтернет-торгівля
Система оподаткування	Третя група єдиного податку, без ПДВ	Третя група єдиного податку, без ПДВ
Місячна кількість оплачених замовлень	30	150
Середня сума одного платежу	2 000 грн	650 грн
Частка платежів звичайним банківським переказом за реквізитами IBAN	60 %	20 %
Частка платежів через інтернет-еквайринг	40 %	80 %
Комісія інтернет-еквайрингу	1,5 %	2 %
Комісія за зарахування переказів на IBAN	0 %	0 %
Щомісячна плата за платіжний сервіс	300 грн	500 грн

Увага! Для розрахунку вважати, що всі платежі успішно проведені, повернень немає, а комісія еквайрингу утримується з платежів до зарахування коштів на рахунок ФОП.

Необхідно :

1. Розрахувати загальну суму платежів за місяць та розподілити її за способами оплати.
2. Визначити суму комісій інтернет-еквайрингу й загальні витрати на використання платіжного сервісу.
3. Розрахувати суму коштів, що фактично надійде на рахунок ФОП після утримання комісій еквайрингу, та окремо визначити залишок після сплати щомісячної плати за сервіс.
4. Визначити, яку суму надходжень необхідно враховувати під час визначення доходу платника єдиного податку за наведених умов.
5. Використовуючи офіційні роз'яснення ДПС, визначити, у яких із зазначених способів оплати виникає обов'язок застосування РРО/ПРРО та надання розрахункового документа покупцю.

Результати оформити в таблиці.

Показник	Результат
Загальна сума платежів за місяць, грн	
Платежі банківським переказом на IBAN, грн	
Платежі через інтернет-еквайринг, грн	
Комісія еквайрингу, грн	
Щомісячна плата за платіжний сервіс, грн	
Загальні витрати на приймання платежів, грн	
Фактичні надходження на рахунок після утримання комісії еквайрингу, грн	
Залишок після оплати платіжного сервісу, грн	
Дохід для цілей єдиного податку, грн	

У висновку пояснити відмінність між сумою оплати покупця, коштами, фактично зарахованими на рахунок ФОП, та витратами на проведення розрахунків.

Практична ситуація 1. Виконання замовлення іноземного клієнта та отримання валютної оплати

ФОП Коваленко Марія Олександрівна, платник єдиного податку третьої групи за ставкою 5 % без ПДВ, отримала замовлення від компанії, зареєстрованої в Польщі, на розроблення рекламних матеріалів.

Умови замовлення:

Показник	Значення
Вартість послуг	1 000 євро
Дата завершення та приймання послуг	15.04.2027
Дата надходження валютної оплати на рахунок ФОП	20.04.2027
Офіційний курс НБУ на дату надходження	46,00 грн/євро
Комісія банку за обслуговування платежу	10 євро
Дата продажу валюти	23.04.2027
Курс продажу валюти	46,30 грн/євро

Для розрахунку вважати, що на валютний рахунок ФОП зараховано 1 000 євро, після чого банк окремо списав комісію 10 євро. Підприємець продав залишок валюти після утримання комісії. Питання валютного регулювання та застосування обмежень перевіряються за чинними нормативними актами.

Необхідно:

1. Визначити документи, необхідні для підтвердження надання послуг іноземному замовнику та отримання оплати.
2. Розрахувати гривневий еквівалент валютного надходження для визначення доходу ФОП на дату його отримання.
3. Визначити суму банківської комісії та гривневу суму коштів, отриманих від продажу залишку валюти.
4. Пояснити, чи змінює подальший продаж валюти суму доходу від надання послуг, уже визначену на дату валютного надходження, та які особливості оподаткування курсових різниць необхідно перевірити.

Практична ситуація 2. Вибір способу залучення працівника або стороннього виконавця

ФОП Петренко Андрій Сергійович планує збільшити обсяг продажів інтернет-магазину та потребує додаткової допомоги з оброблення замовлень.

Підприємець розглядає два варіанти організації роботи.

Умова	Варіант А	Варіант Б
Форма співпраці	Найм працівника за трудовим договором	Залучення незалежного ФОП за договором про надання послуг

Зміст роботи	Щоденне оброблення замовлень, пакування товарів, робота за встановленим графіком	Виконання окремих погоджених замовлень із пакування та підготовки товарів до відправлення
Оплата	Нарахована заробітна плата 18 000 грн на місяць	Винагорода 20 000 грн на місяць
Організація роботи	Робоче місце, графік і порядок виконання визначає роботодавець	Виконавець самостійно організовує роботу та використовує власні засоби
Підтвердження виконання	Документи з обліку праці та нарахування заробітної плати	Договір, документи про надані послуги та їх оплату

Увага! Для розрахунку застосувати такі умовні ставки: ПДФО – 18 %, військовий збір із заробітної плати – 5 %, ЄСВ роботодавця – 22 %.

Працівник не має права на податкову соціальну пільгу та немає спеціальних умов нарахування ЄСВ.

Необхідно:

1. Визначити основні відмінності між трудовими відносинами та залученням незалежного виконавця за цивільно-правовим договором.
2. Розрахувати суму ПДФО, військового збору, ЄСВ роботодавця, заробітну плату до виплати працівнику та загальні витрати ФОП за варіантом А.
3. Визначити суму виплати незалежному ФОП за варіантом Б та з'ясувати, які документи підтверджують його підприємницький статус і виконання послуг.
4. Обґрунтувати, який спосіб залучення відповідає фактичному характеру роботи в кожному варіанті, та пояснити ризики підміни трудових відносин цивільно-правовими.

Результати практичного заняття: За підсумками заняття студент подає один документ, який містить навчальний проєкт основних умов договору, розрахунок передоплати, остаточного платежу та відповідальності за порушення строків виконання, розрахунок витрат на приймання платежів, висновки щодо застосування РРО/ПРРО, визначення доходу від іноземного замовника та документального оформлення валютних розрахунків, порівняння способів залучення працівника і стороннього виконавця та обґрунтовані рішення двох практичних ситуацій.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7 ПОДАТКОВІ ПЛАТЕЖІ ТА ЗВІТНІСТЬ ФОП

Мета: закріпити знання щодо податкових обов'язків ФОП і набути практичних навичок розрахунку податків та ЄСВ, визначення зобов'язань із ПДВ і при виплатах фізичним особам, заповнення навчальних форм звітності, складання податкового календаря та виправлення помилок із використанням електронних сервісів ДПС.

План

1. Розрахунок єдиного податку, ПДФО, військового збору та ЄСВ за відповідною системою оподаткування.
2. ПДВ у діяльності ФОП: основні умови виникнення зобов'язань та вплив на розрахунки.
3. Податкові обов'язки ФОП при виплатах працівникам та іншим фізичним особам.
4. Складання звітності, податковий календар, Електронний кабінет і виправлення помилок.

Ключові терміни та поняття: *податкове зобов'язання, єдиний податок, податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, єдиний соціальний внесок, податок на додану вартість, податковий кредит, податковий агент, утримання податків, податкова декларація, звітний період, строки сплати, податковий календар, Електронний кабінет, квитанція, уточнююча декларація.*

Методичні рекомендації

У ході опрацювання сьомої теми необхідно засвоїти основні засади визначення, нарахування та сплати податкових платежів фізичними особами – підприємцями, а також порядок виконання обов'язків щодо складання та подання податкової звітності. Належне виконання податкових зобов'язань є важливою умовою законного ведення власної справи, забезпечення фінансової

дисципліни та запобігання виникненню податкової заборгованості й застосуванню фінансових санкцій. Особливу увагу слід приділити особливостям розрахунку податків і єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування залежно від обраної системи оподаткування, умовам виникнення зобов'язань із податку на додану вартість та виконанню функцій податкового агента під час виплати доходів фізичним особам. Важливо усвідомити взаємозв'язок між обліковими даними, визначенням податкових зобов'язань, установленими строками їх сплати та показниками податкової звітності. Окремого значення набуває використання електронних сервісів для подання звітності, контролю за станом розрахунків із бюджетом і своєчасного виправлення виявлених помилок.

Вивчення *першого питання* необхідно розпочати з дослідження складу основних податкових платежів та обов'язкових внесків, які сплачують фізичні особи-підприємці залежно від застосовуваної системи оподаткування. Слід з'ясувати особливості визначення зобов'язань із єдиного податку, податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ), звернувши увагу на відмінності між їх правовою природою, базою нарахування, ставками та строками сплати. Особливу увагу потрібно приділити порядку розрахунку єдиного податку для ФОП першої, другої та третьої груп, зокрема застосуванню фіксованих ставок або ставок у відсотках до доходу залежно від групи платника. Необхідно розглянути особливості визначення оподатковуваного доходу ФОП на загальній системі та порядок розрахунку відповідних зобов'язань із ПДФО і військового збору. Важливо засвоїти загальні правила нарахування ЄСВ підприємцем за себе, визначити базу його нарахування, установлені мінімальні та максимальні обмеження, а також випадки звільнення від сплати відповідно до законодавства. Доцільно навчитися виконувати розрахунки податкових платежів на основі конкретних вихідних даних, використовувати актуальні законодавчі ставки та враховувати особливості визначення зобов'язань за різні звітні періоди. Окрему увагу слід приділити розмежуванню податків, які ФОП сплачує за результатами власної підприємницької діяльності, та платежів, що виникають у зв'язку з виплатою доходів іншим особам. Важливо усвідомити, що правильність розрахунку податкових зобов'язань залежить від обраного податкового режиму, достовірності облікових даних і своєчасного врахування змін законодавства.

Опрацювання *другого питання* передбачає вивчення основних засад застосування податку на додану вартість у діяльності фізичних осіб-підприємців та визначення його впливу на організацію розрахунків із контрагентами. Насамперед необхідно з'ясувати економічну сутність ПДВ, його місце в системі непрямого оподаткування та особливості виникнення податкових зобов'язань

під час здійснення операцій із постачання товарів і послуг. Особливу увагу слід приділити умовам обов'язкової та добровільної реєстрації платником ПДВ, ураховуючи особливості застосовуваної ФОП системи оподаткування та передбачені законодавством винятки. Необхідно розглянути поняття об'єкта оподаткування, бази оподаткування, податкових зобов'язань і податкового кредиту, визначити їхній взаємозв'язок під час розрахунку суми податку, що підлягає сплаті до бюджету. Важливо ознайомитися з основними ставками ПДВ, загальними правилами визначення дати виникнення податкових зобов'язань та значенням податкової накладної для документального підтвердження відповідних операцій. Доцільно розглянути вплив статусу платника ПДВ на формування ціни реалізації, суму розрахунків із покупцями та постачальниками, а також можливості співпраці з контрагентами, які є платниками цього податку. Окрему увагу потрібно приділити загальним особливостям оподаткування операцій із нерезидентами, зокрема визначенню місця постачання послуг і можливості виникнення податкових зобов'язань залежно від характеру операції. Важливо усвідомити, що застосування ПДВ впливає не лише на розмір податкових платежів, а й на порядок документування операцій, адміністрування розрахунків і фінансове планування діяльності ФОП.

Вивчення *третього питання* має бути спрямоване на засвоєння податкових обов'язків фізичної особи-підприємця під час нарахування та виплати доходів найманим працівникам й іншим фізичним особам. Необхідно з'ясувати сутність функцій податкового агента, визначити випадки їх виникнення та розглянути відповідальність підприємця за правильність нарахування, утримання і перерахування податків до бюджету. Особливу увагу слід приділити порядку оподаткування заробітної плати найманих працівників, визначенню бази нарахування ПДФО, військового збору та ЄСВ, а також розмежуванню платежів, що утримуються з доходу працівника, і внесків, які нараховуються та сплачуються роботодавцем. Важливо навчитися визначати загальну суму витрат підприємця на оплату праці, суму податків, що підлягають перерахуванню, та розмір заробітної плати до виплати працівникові. Необхідно розглянути особливості оподаткування виплат фізичним особам за цивільно-правовими договорами, звернувши увагу на відмінності у визначенні бази нарахування обов'язкових платежів залежно від характеру доходу та правового статусу отримувача. Доцільно з'ясувати загальні правила здійснення виплат іншим фізичним особам – підприємцям, значення документального підтвердження їхнього підприємницького статусу та виду діяльності для визначення податкових обов'язків замовника. Окрему увагу потрібно приділити строкам перерахування податків і ЄСВ, а також необхідності узгодження інформації про нараховані доходи, утримані платежі та фактично здійснені

виплати. Важливо усвідомити, що виконання ФОП функцій роботодавця або податкового агента передбачає додаткові обов'язки, які необхідно враховувати під час організації діяльності та планування відповідних витрат.

Опрацювання **четвертого питання** передбачає ознайомлення з порядком складання та подання податкової звітності фізичними особами – підприємцями, організацією контролю за строками виконання податкових зобов'язань і виправленням виявлених помилок. Насамперед необхідно визначити основні види податкової звітності, які подають ФОП залежно від системи оподаткування, групи єдиного податку, статусу платника ПДВ та наявності виплат фізичним особам. Особливу увагу слід приділити взаємозв'язку між даними обліку доходів і витрат, розрахованими податковими зобов'язаннями та показниками відповідних декларацій і додатків до них. Важливо ознайомитися із загальними правилами визначення звітних періодів, граничних строків подання декларацій і сплати податків, а також з'ясувати особливості звітування щодо ЄСВ і доходів, нарахованих або виплачених фізичним особам. Необхідно розглянути призначення податкового календаря як інструменту планування та контролю за виконанням обов'язкових платежів і звітних процедур, навчитися формувати перелік податкових подій відповідно до конкретних умов діяльності ФОП. Доцільно ознайомитися з функціональними можливостями Електронного кабінету платника податків, зокрема щодо формування й подання звітності, отримання квитанцій, перевірки стану розрахунків із бюджетом, перегляду повідомлень контролюючих органів та використання електронних документів. Окрему увагу потрібно приділити порядку самостійного виправлення помилок у податковій звітності, визначенню випадків подання звітної нової або уточнюючої декларації та можливих наслідків несвоєчасного виконання податкових обов'язків. Важливо усвідомити, що ефективна організація податкового звітування потребує систематичного контролю за строками, перевірки правильності розрахунків і своєчасного реагування на виявлені розбіжності.

У результаті вивчення теми здобувачі повинні сформувати системне розуміння порядку визначення та виконання податкових зобов'язань фізичних осіб-підприємців залежно від застосовуваної системи оподаткування та особливостей здійснюваної діяльності. Важливо навчитися розраховувати єдиний податок, ПДФО, військовий збір і ЄСВ, визначати основні умови виникнення зобов'язань із ПДВ, розмежовувати податкові платежі самого підприємця та обов'язки, пов'язані з виплатою доходів працівникам й іншим фізичним особам. Особливого значення набувають уміння визначати склад податкової звітності, користуватися податковим календарем та Електронним кабінетом, контролювати строки сплати податків і подання декларацій, а також

застосовувати встановлені процедури виправлення помилок. Засвоєння цих положень створює необхідну основу для подальшого вивчення планування руху грошових коштів, оцінювання платоспроможності, аналізу результатів діяльності та управління фінансовими й податковими ризиками власної справи.

Питання для самоконтролю

1. Які основні податкові зобов'язання виникають у ФОП залежно від обраної системи оподаткування?
2. Як визначається сума єдиного податку для ФОП різних груп?
3. Який порядок визначення ПДФО та військового збору для ФОП на загальній системі оподаткування?
4. Які правила нарахування та сплати ЄСВ застосовуються до ФОП і в яких випадках передбачені особливості або звільнення?
5. За яких умов у ФОП виникає обов'язок реєстрації платником ПДВ?
6. Як статус платника ПДВ впливає на формування ціни, розрахунки з контрагентами та податкові зобов'язання підприємця?
7. Які податкові обов'язки виконує ФОП під час нарахування та виплати доходів найманим працівникам?
8. Які особливості оподаткування та звітування необхідно враховувати під час виплат іншим фізичним особам?
9. Які основні види податкової звітності подає ФОП та як використовувати податковий календар для дотримання строків?
10. Як за допомогою Електронного кабінету платника податків подати звітність, перевірити стан розрахунків із бюджетом та виправити виявлені помилки?

Практичні завдання та проблемні ситуації

Практичне завдання 1. Розрахунок податкових платежів ФОП за різними системами оподаткування

Вихідні дані. Фізичні особи-підприємці Коваленко Марія Олександрівна та Петренко Андрій Сергійович здійснюють діяльність за напрямками, визначеними на попередніх практичних заняттях.

Для виконання завдання встановлено такі умови:

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Підприємець	Коваленко М. О.	Петренко А. С.

Вид діяльності	Послуги графічного дизайну	Інтернет-торгівля канцелярськими товарами
Система оподаткування	Спрощена, третя група, ставка 5 %, без ПДВ	Загальна система, платник ПДВ
Розрахунковий період	I квартал 2027 року	I квартал 2027 року
Наймані працівники	Немає	Немає
Пільги та звільнення від ЄСВ	Немає	Немає

Протягом I кварталу 2027 року підприємці отримали такі результати діяльності.

Показник	Варіант 1, грн	Варіант 2, грн
Дохід від реалізації товарів або надання послуг без ПДВ	240 000	420 000
Документально підтверджені витрати, пов'язані з діяльністю, без ПДВ	90 000	310 000
Інші доходи	Немає	Немає

Додаткові умови:

- для варіанта 1 уся сума доходу отримана на рахунок ФОП протягом кварталу;
- для варіанта 2 зазначені витрати відповідають установленим вимогам щодо їх урахування під час визначення чистого оподаткованого доходу; ПДВ до їх складу не включено;
- підприємці здійснювали діяльність протягом усіх трьох місяців кварталу;
- для розрахунку ЄСВ на загальній системі вважати, що чистий оподатковуваний дохід рівномірно розподілений між трьома місяцями;
- суми доходів і витрат не включають податкові платежі, які необхідно визначити в цьому завданні.

Необхідно:

1. Використовуючи Податковий кодекс України та Закон України № 2464-VI, визначити ставки й бази нарахування єдиного податку, ПДФО, військового збору та ЄСВ, застосовні до кожного варіанта у 2027 році.
 2. Розрахувати суму єдиного податку для варіанта 1 або чистий оподатковуваний дохід і суму ПДФО для варіанта 2.
 3. Розрахувати військовий збір та ЄСВ за себе з урахуванням особливостей відповідної системи оподаткування.
 4. Визначити загальну суму податкових платежів за квартал та їх частку в доході підприємця.
 5. Порівняти порядок визначення податкових зобов'язань за загальною та спрощеною системами оподаткування.
- Результати оформити в таблиці.

Показник	Результат
Дохід за квартал, грн	
Витрати, що враховуються для цілей оподаткування, грн	
База оподаткування єдиним податком або ПДФО, грн	
Єдиний податок або ПДФО, грн	
Військовий збір, грн	
ЄСВ за себе, грн	
Загальна сума платежів, грн	
Частка платежів у доході, %	

За результатами розрахунків сформулювати висновок щодо особливостей формування податкового навантаження за відповідною системою оподаткування.

Практичне завдання 2. Формування податкового календаря та підготовка звітності ФОП

Вихідні дані. Підприємці завершили I квартал 2027 року та повинні виконати обов'язки щодо подання звітності й сплати податкових платежів.

Для підготовки податкового календаря використати результати практичного завдання 1.

Додаткова інформація:

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Система оподаткування	Третя група єдиного податку, без ПДВ	Загальна система, платник ПДВ
Звітний період	I квартал 2027 року	I квартал 2027 року
Наймані працівники	Немає	Немає
Наявність операцій, що потребують декларування ПДВ	Немає	Є
Наявність електронного підпису	Є	Є
Доступ до Електронного кабінету	Є	Є

Необхідно :

1. Визначити перелік податкових декларацій, розрахунків та додатків, які необхідно подавати кожному підприємцю за відповідні звітні періоди.

2. За офіційним податковим календарем ДПС установити строки подання звітності та сплати податків і ЄСВ, що стосуються I кварталу 2027 року, з урахуванням відмінностей між квартальними, місячними та річними звітними періодами.

3. Підготувати податковий календар підприємця, зазначивши вид платежу або звітності, звітний період, граничний строк і відповідальну дію.

4. Ознайомитися з порядком роботи в Електронному кабінеті платника податків та визначити послідовність підготовки, підписання, надсилання звітності й перевірки квитанцій про її прийняття.

5. На підставі результатів практичного завдання 1 заповнити навчальний фрагмент відповідної податкової декларації, використовуючи форму, чинну для відповідного звітного періоду.

Результати оформити в таблиці.

Податок, платіж або звітність	Звітний період	Граничний строк	Дія підприємця
-------------------------------	----------------	-----------------	----------------

Увага! Для виконання завдання використовувати офіційні ресурси Державної податкової служби України та Електронного кабінету платника податків.

Якщо на момент проведення заняття календар або форми звітності на 2027 рік ще не оприлюднено, строки визначити за чинними нормами законодавства, а навчальні форми підготувати за останньою доступною редакцією із зазначенням цього обмеження.

Практична ситуація 1. Визначення податкових зобов'язань із ПДВ

ФОП Петренко Андрій Сергійович перебуває на загальній системі оподаткування та зареєстрований платником ПДВ.

Протягом квітня 2027 року здійснено такі операції:

Господарська операція	Сума, грн
Реалізовано канцелярські товари покупцям, у тому числі ПДВ	180 000
Придбано товари для подальшої реалізації, у тому числі ПДВ	96 000
Отримано рекламні послуги, у тому числі ПДВ	12 000
Придбано офісне обладнання для оподаткованої господарської діяльності, у тому числі ПДВ	24 000

Додаткові умови: усі операції оподатковуються за основною ставкою ПДВ; на придбання отримано належно оформлені та зареєстровані податкові накладні; усі події, що визначають виникнення податкових зобов'язань і права на податковий кредит, відбулися у квітні 2027 року.

Необхідно:

1. Визначити ставку ПДВ та розрахувати суму податкових зобов'язань за операціями реалізації товарів.
2. Розрахувати суму податкового кредиту за придбаними товарами, послугами й обладнанням.
3. Визначити результат розрахунку ПДВ за квітень 2027 року.
4. Пояснити призначення податкової накладної, її реєстрації в ЄРПН та вплив ПДВ на розрахунки з покупцями й постачальниками.

Практична ситуація 2. Оподаткування виплат працівнику та виправлення помилки у звітності

ФОП Петренко Андрій Сергійович прийняв на роботу менеджера з оброблення замовлень.

За травень 2027 року працівнику нараховано заробітну плату в сумі 24 000 грн. Працівник не має права на податкову соціальну пільгу; спеціальні ставки ЄСВ та інші пільги не застосовуються.

Після подання відповідної звітності підприємець виявив, що в ній помилково зазначено нараховану заробітну плату 20 000 грн замість 24 000 грн. Фактичне нарахування та виплату заробітної плати здійснено правильно, але у звітності відображено неправильну суму.

Необхідно:

1. Визначити чинні ставки ПДФО, військового збору та ЄСВ роботодавця і розрахувати відповідні платежі із заробітної плати 24 000 грн.
2. Розрахувати суму заробітної плати до виплати працівнику та загальні витрати роботодавця.
3. Визначити, які показники поданої звітності є помилковими та які суми необхідно відобразити після виправлення.
4. З'ясувати порядок виправлення помилки залежно від того, чи виявлено її до або після закінчення граничного строку подання звітності, та визначити необхідні дії в Електронному кабінеті.

Результати практичного заняття: За підсумками заняття студент подає один документ, який містить розрахунок єдиного податку або ПДФО, військового збору та ЄСВ за відповідною системою оподаткування, визначення загального податкового навантаження, сформований податковий календар, навчальний фрагмент податкової декларації, розрахунок зобов'язань із ПДВ, розрахунок податкових платежів із заробітної плати працівника та обґрунтовані рішення двох практичних ситуацій щодо виконання податкових обов'язків і виправлення помилок у звітності.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8

ПЛАНУВАННЯ РУХУ КОШТІВ І ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ФОП

Мета: поглибити розуміння відмінностей між прибутком і рухом коштів, опанувати складання платіжного календаря, прогнозування надходжень і виплат, визначення касових розривів та обґрунтування рішень щодо управління заборгованістю, формування резерву й вилучення коштів на власні потреби.

План

1. Надходження, виплати, прибуток і залишок коштів: взаємозв'язок та відмінності.
2. Складання платіжного календаря та прогнозування руху коштів.
3. Управління заборгованістю, запобігання касовим розривам і формування фінансового резерву.
4. Відокремлення особистих і підприємницьких коштів та планування вилучень на власні потреби.

Ключові терміни та поняття: рух коштів, надходження, виплати, прибуток, залишок коштів, грошовий потік, платіжний календар, прогноз руху коштів, платоспроможність, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, касовий розрив, фінансовий резерв, особисті кошти, підприємницькі кошти, вилучення на власні потреби.

Методичні рекомендації

У ході опрацювання восьмої теми необхідно засвоїти основні засади планування руху грошових коштів та забезпечення платоспроможності фізичної особи-підприємця в процесі здійснення господарської діяльності. Ефективне управління грошовими потоками передбачає своєчасне визначення очікуваних надходжень і виплат, оцінювання достатності коштів для виконання поточних зобов'язань, запобігання виникненню тимчасових фінансових труднощів та формування необхідного фінансового резерву. Особливу увагу слід приділити відмінностям між доходами, витратами, прибутком і фактичним рухом грошових коштів, оскільки позитивний фінансовий результат не завжди супроводжується наявністю достатніх коштів для здійснення платежів. Важливо усвідомити взаємозв'язок між строками розрахунків із клієнтами та постачальниками,

виконанням податкових зобов'язань, використанням позикових ресурсів і підтриманням належного рівня платоспроможності. Окремого значення набуває раціональне розмежування особистих і підприємницьких коштів, що дозволяє забезпечити прозорість фінансових розрахунків, обґрунтовано планувати вилучення коштів на власні потреби та підтримувати фінансову стійкість власної справи.

Вивчення *першого питання* необхідно розпочати з дослідження економічної сутності грошових надходжень і виплат, їхнього значення для забезпечення безперервності підприємницької діяльності. Слід з'ясувати відмінності між доходом, виручкою від реалізації, прибутком, грошовими надходженнями та залишком коштів, визначити особливості формування цих показників у діяльності фізичної особи-підприємця. Особливу увагу потрібно приділити тому, що момент визнання доходу для цілей оподаткування, момент формування економічного результату та фактичне надходження коштів можуть не збігатися залежно від характеру операції й застосовуваної системи оподаткування. Необхідно розглянути основні джерела надходження коштів, зокрема оплату за реалізовані товари та надані послуги, отримання передоплати, залучення кредитних ресурсів і власних коштів підприємця. Важливо навчитися розмежовувати надходження від підприємницької діяльності та отримання фінансування, яке не завжди формує дохід для цілей оподаткування. Доцільно ознайомитися з основними напрямками використання грошових коштів, серед яких оплата товарів і матеріалів, розрахунки з постачальниками, виплата заробітної плати, сплата податків, погашення кредитів та фінансування інших потреб діяльності. Окрему увагу слід приділити визначенню чистого грошового потоку як різниці між надходженнями та виплатами за певний період, а також розрахунку залишку коштів на його початок і кінець. Важливо усвідомити, що прибутковість характеризує економічну результативність діяльності, тоді як платоспроможність залежить від фактичної наявності коштів та можливості своєчасно виконувати грошові зобов'язання.

Опрацювання *другого питання* передбачає вивчення порядку складання платіжного календаря та прогнозування руху грошових коштів фізичної особи – підприємця. Насамперед необхідно з'ясувати призначення платіжного календаря як інструменту оперативного фінансового планування, який дозволяє узгоджувати очікувані надходження коштів зі строками здійснення обов'язкових і запланованих платежів. Особливу увагу слід приділити визначенню інформаційної бази для його складання, зокрема умовам договорів із клієнтами та постачальниками, графікам погашення кредитів, строкам виплати заробітної плати, податковому календарю та прогнозним показникам продажів. Необхідно розглянути порядок формування платіжного календаря за днями, тижнями або

місяцями залежно від масштабів діяльності та інтенсивності грошових потоків. Важливо навчитися визначати початковий залишок коштів, прогнозувати надходження і виплати за окремими періодами, розраховувати очікуваний кінцевий залишок та встановлювати періоди можливої нестачі фінансових ресурсів. Доцільно розглянути особливості прогнозування руху коштів за умов нерівномірного надходження виручки, сезонних коливань попиту, надання відстрочок платежів клієнтам і необхідності здійснення значних одноразових виплат. Окрему увагу потрібно приділити використанню електронних таблиць та інших цифрових інструментів для складання платіжного календаря, автоматизації розрахунків і порівняння прогнозних показників із фактичними результатами. Важливо усвідомити, що платіжний календар потребує регулярного оновлення відповідно до змін у строках надходження коштів, виникнення нових зобов'язань і фактичного виконання запланованих платежів.

Вивчення *третього питання* має бути спрямоване на засвоєння основних підходів до управління заборгованістю, запобігання касовим розривам та формування фінансового резерву підприємця. Необхідно з'ясувати сутність дебіторської та кредиторської заборгованості, визначити причини їх виникнення та вплив на стан розрахунків і платоспроможність ФОП. Особливу увагу слід приділити контролю за строками отримання оплати від клієнтів, своєчасністю виконання власних зобов'язань перед постачальниками, працівниками, кредиторами та бюджетом. Важливо ознайомитися з основними способами управління дебіторською заборгованістю, зокрема встановленням обґрунтованих умов передоплати, контролем строків платежів, нагадуванням про прострочену заборгованість та оцінюванням платіжної дисципліни клієнтів. Необхідно розглянути економічну сутність касового розриву як тимчасової нестачі грошових коштів для здійснення запланованих або обов'язкових платежів, визначити основні причини його виникнення та можливі наслідки для підприємницької діяльності. Доцільно дослідити способи запобігання касовим розривам, серед яких узгодження строків надходжень і виплат, перегляд графіків платежів, прискорення отримання коштів від клієнтів, обмеження необов'язкових витрат та використання доступних джерел короткострокового фінансування з урахуванням їх вартості й ризиків. Окрему увагу потрібно приділити формуванню фінансового резерву, визначенню його призначення, можливих джерел накопичення та орієнтовного розміру з урахуванням обсягу регулярних платежів, сезонності діяльності й імовірності непередбачених витрат. Важливо усвідомити, що ефективне управління заборгованістю та наявність фінансового резерву підвищують здатність підприємця своєчасно виконувати зобов'язання та підтримувати безперервність діяльності за несприятливих обставин.

Опрацювання *четвертого питання* передбачає дослідження особливостей розмежування особистих і підприємницьких коштів фізичної особи-підприємця та планування їх використання для власних потреб. Насамперед необхідно з'ясувати, що ФОП здійснює діяльність без створення окремої юридичної особи, однак для забезпечення належної організації розрахунків і фінансового контролю важливо відокремлювати кошти, пов'язані з підприємницькою діяльністю, від особистих фінансових операцій. Особливу увагу слід приділити призначенню рахунків, відкритих для здійснення підприємницької діяльності, та необхідності дотримання встановлених правил їх використання. Важливо розглянути відмінності між отриманням підприємницького доходу, використанням коштів для господарських потреб і вилученням підприємцем коштів на особисте споживання. Необхідно усвідомити, що вилучення ФОП власних коштів не є виплатою заробітної плати самому собі, а його податкові наслідки визначаються з урахуванням походження коштів, застосовуваної системи оподаткування та виконання відповідних податкових обов'язків. Доцільно розглянути практичні підходи до планування особистих вилучень, зокрема встановлення їх періодичності, визначення допустимого обсягу та врахування майбутніх платежів, необхідних для забезпечення діяльності. Окрему увагу слід приділити формуванню внутрішніх правил розподілу грошових надходжень між поточними потребами бізнесу, сплатою податків, накопиченням фінансового резерву, розвитком діяльності та особистим споживанням підприємця. Важливо навчитися оцінювати, як надмірне або несвоєчасне вилучення коштів може впливати на платоспроможність, можливості фінансування поточних операцій і виконання зобов'язань. Слід усвідомити, що раціональне планування особистих вилучень дозволяє узгоджувати фінансові потреби підприємця з необхідністю підтримання достатнього обсягу коштів для стабільного функціонування власної справи.

У результаті вивчення теми здобувачі повинні сформувати системне розуміння особливостей руху грошових коштів у діяльності фізичних осіб – підприємців та значення фінансового планування для забезпечення їхньої платоспроможності. Важливо навчитися розмежовувати доходи, прибуток, грошові надходження, виплати й залишки коштів, складати платіжний календар, прогнозувати рух грошових потоків і визначати періоди можливої нестачі фінансових ресурсів. Особливого значення набувають уміння контролювати дебіторську та кредиторську заборгованість, обґрунтовувати заходи із запобігання касовим розривам, визначати потребу у фінансовому резерві та планувати вилучення коштів на особисті потреби без порушення платоспроможності власної справи. Засвоєння цих положень створює необхідну

основу для подальшого вивчення аналізу результатів підприємницької діяльності, обґрунтування управлінських рішень і забезпечення фінансової безпеки ФОП.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягають відмінності між доходом, надходженням коштів, прибутком і залишком коштів ФОП?
2. Чому прибуткова підприємницька діяльність не завжди забезпечує наявність достатніх коштів для здійснення поточних платежів?
3. Яке призначення платіжного календаря та яку інформацію необхідно використовувати для його складання?
4. Як визначити прогностичні надходження та виплати коштів за окремими періодами?
5. Що таке касовий розрив, які основні причини його виникнення та як його можна своєчасно виявити?
6. Які способи управління дебіторською та кредиторською заборгованістю можуть застосовуватися у діяльності ФОП?
7. Як умови передоплати, відстрочення платежів і строки розрахунків впливають на платоспроможність підприємця?
8. Для чого ФОП необхідний фінансовий резерв та які чинники впливають на визначення його розміру?
9. Чому доцільно відокремлювати особисті кошти підприємця від коштів, пов'язаних із підприємницькою діяльністю?
10. Як спланувати вилучення коштів на особисті потреби, щоб не порушити здатність ФОП своєчасно виконувати фінансові зобов'язання?

Практичні завдання та проблемні ситуації

Практичне завдання 1. Аналіз надходжень, виплат, прибутку та залишку коштів ФОП

Вихідні дані. Фізичні особи-підприємці Коваленко Марія Олександрівна та Петренко Андрій Сергійович здійснюють діяльність за напрямками, визначеними на попередніх практичних заняттях. За результатами господарської діяльності за вересень 2027 року підприємці підготували інформацію про доходи, витрати, надходження та виплати коштів.

Показник	Варіант 1, грн	Варіант 2, грн
Залишок коштів на початок місяця	18 000	35 000
Вартість наданих послуг або реалізованих товарів за місяць	90 000	150 000
Кошти, отримані від клієнтів за операціями поточного місяця	65 000	115 000
Надходження від погашення заборгованості клієнтів за попередній місяць	12 000	20 000
Витрати, що належать до поточного місяця	42 000	105 000
Оплата витрат поточного місяця	34 000	90 000
Погашення заборгованості перед постачальниками за попередній місяць	6 000	12 000
Податкові платежі, сплачені протягом місяця	5 000	8 000
Вилучення коштів підприємцем на особисті потреби	10 000	15 000

Увага! Для розрахунку вважати, що наведені витрати поточного місяця не включають податкових платежів. Податкові платежі, сплачені у вересні, стосуються попередніх звітних періодів і не включаються до розрахунку економічного прибутку вересня. Інших операцій не було. ПДВ окремо не враховується.

Необхідно:

1. Визначити економічний прибуток від діяльності за вересень як різницю між доходами та витратами, що належать до цього місяця.
2. Розрахувати загальну суму фактичних надходжень і виплат коштів протягом місяця.
3. Визначити чистий рух коштів та залишок коштів на кінець вересня.
4. Розрахувати суму заборгованості клієнтів за операціями вересня та неоплачених витрат поточного місяця.
5. Пояснити причини відмінностей між економічним прибутком, чистим рухом коштів і залишком коштів на рахунку підприємця.

Результати оформити в таблиці.

Показник	Результат
Дохід за місяць, грн	
Витрати, що належать до поточного місяця, грн	
Економічний прибуток, грн	
Загальні надходження коштів, грн	
Загальні виплати коштів, грн	
Чистий рух коштів, грн	
Залишок коштів на кінець місяця, грн	
Заборгованість клієнтів за операціями поточного місяця, грн	
Неоплачені витрати поточного місяця, грн	

За результатами розрахунків зробити висновок про фінансовий стан підприємця та пояснити, чому наявність прибутку не завжди означає достатність коштів для здійснення поточних платежів.

Практичне завдання 2. Складання платіжного календаря та визначення потреби у фінансовому резерві

Вихідні дані. На жовтень 2027 року підприємці підготували прогноз надходжень і виплат коштів. Плановий період поділено на чотири тижні.

Варіант 1. ФОП Коваленко М. О.

Залишок коштів на початок жовтня — 20 000 грн.

Показник	1-й тиждень	2-й тиждень	3-й тиждень	4-й тиждень
Надходження від клієнтів, грн	12 000	18 000	15 000	30 000
Оплата програмного забезпечення, грн	3 000	0	0	0
Оплата реклами, грн	4 000	0	3 000	0
Оплата матеріалів і цифрових ресурсів, грн	2 000	5 000	4 000	3 000
Інші поточні виплати, грн	2 000	3 000	2 000	3 000
Податкові платежі, грн	0	15 000	0	0
Вилучення коштів на особисті потреби, грн	0	0	8 000	0

Варіант 2. ФОП Петренко А. С.

Залишок коштів на початок жовтня — 30 000 грн.

Показник	1-й тиждень	2-й тиждень	3-й тиждень	4-й тиждень
Надходження від покупців, грн	25 000	20 000	35 000	45 000
Оплата закупівлі товарів, грн	20 000	35 000	15 000	20 000
Оплата реклами, грн	3 000	2 000	3 000	2 000
Обслуговування інтернет-магазину, грн	2 000	0	0	0
Інші поточні виплати, грн	3 000	3 000	4 000	3 000
Податкові платежі, грн	0	12 000	0	0
Вилучення коштів на особисті потреби, грн	0	0	10 000	0

Увага! Для завдання вважати, що всі надходження та виплати відбуваються наприкінці відповідного тижня, додаткових операцій немає. Мінімальний бажаний залишок коштів для забезпечення платоспроможності становить 10 000 грн для варіанта 1 та 15 000 грн для варіанта 2.

Необхідно:

1. Розрахувати загальну суму надходжень і виплат за кожний тиждень.
2. Скласти платіжний календар із визначенням залишку коштів на початок і кінець кожного тижня.
3. Виявити періоди можливого касового розриву або зменшення залишку коштів нижче встановленого мінімального рівня.
4. Визначити мінімальну суму додаткових коштів, необхідну на початку місяця для забезпечення встановленого мінімального залишку протягом усього періоду за незмінного графіка платежів.

5. Запропонувати два конкретні заходи щодо запобігання касовому розриву без залучення додаткового фінансування, зазначивши, які саме платежі або надходження необхідно змінити.

Результати оформити в таблиці.

Показник	1-й тиждень	2-й тиждень	3-й тиждень	4-й тиждень
Залишок коштів на початок тижня				
Надходження коштів				
Виплати коштів				
Чистий рух коштів				
Залишок коштів на кінець тижня				
Відхилення від мінімального бажаного залишку				

За результатами розрахунків визначити періоди найбільшого ризику втрати платоспроможності та обґрунтувати доцільні управлінські рішення.

Практична ситуація 1. Прострочення оплати клієнтом та виникнення касового розриву

ФОП Коваленко М. О. виконала замовлення на розроблення рекламних матеріалів вартістю 24 000 грн. Замовник прийняв послуги, але повідомив, що зможе здійснити оплату на 15 календарних днів пізніше встановленого договором строку. На дату очікуваного платежу підприємець має 9 000 грн коштів. Протягом найближчих десяти днів необхідно здійснити такі виплати:

Платіж	Сума, грн
Програмне забезпечення	3 000
Оплата послуг стороннього виконавця	8 000
Податкові платежі	6 000
Особисті потреби підприємця	5 000
Разом	22 000

Інших надходжень протягом зазначених десяти днів не очікується. За домовленістю зі стороннім виконавцем допускається перенесення оплати на 15 днів без штрафних санкцій. Вилучення коштів на особисті потреби може бути відкладене.

Необхідно:

1. Визначити суму дефіциту коштів за умови здійснення всіх запланованих виплат.

2. Установити, які платежі мають першочергове значення для продовження діяльності та виконання обов'язкових зобов'язань.

3. Розрахувати потребу в додаткових коштах за умови перенесення оплати сторонньому виконавцю та відкладення вилучення коштів на особисті потреби.

4. Запропонувати порядок дій підприємця щодо врегулювання заборгованості замовника та запобігання аналогічним ситуаціям у майбутньому.

Практична ситуація 2. Формування фінансового резерву та планування вилучення коштів на особисті потреби

ФОП Петренко Андрій Сергійович отримав за результатами діяльності протягом трьох місяців такі показники:

Показник	Липень	Серпень	Вересень
Надходження коштів, грн	120 000	135 000	110 000
Підприємницькі виплати, включаючи податки, грн	95 000	105 000	100 000
Вилучення на особисті потреби, грн	15 000	20 000	15 000

Залишок підприємницьких коштів на початок липня становив 40 000 грн.

Підприємець планує сформувати фінансовий резерв у розмірі середньомісячних підприємницьких виплат за три місяці. На наступний місяць він хоче вилучити 25 000 грн на особисті потреби.

Увага! Для завдання вважати, що інших операцій не було. Резерв формується з наявних підприємницьких коштів і не є окремими витратами. Вилучення коштів на особисті потреби не включається до підприємницьких витрат.

Необхідно:

1. Розрахувати залишок коштів на кінець кожного місяця та визначити залишок на кінець вересня.
2. Визначити середньомісячну суму підприємницьких виплат і необхідний розмір фінансового резерву.
3. Розрахувати суму коштів, доступну для вилучення на особисті потреби без зменшення сформованого резерву.
4. Обґрунтувати, чи доцільно вилучати заплановані 25 000 грн, та запропонувати порядок відокремлення особистих і підприємницьких коштів.

Результати практичного заняття : За підсумками заняття студент подає один документ, який містить розрахунок економічного прибутку, фактичних надходжень і виплат, чистого руху та залишку коштів, визначення заборгованості клієнтів і неоплачених витрат, складений платіжний календар, оцінку ризику касових розривів, розрахунок потреби у фінансовому резерві, обґрунтування порядку вилучення коштів на особисті потреби та рішення двох практичних ситуацій щодо забезпечення платоспроможності ФОП.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП ТА ОБҐРУНТУВАННЯ РІШЕНЬ

Мета: застосувати методи аналізу доходів, витрат і прибутковості для складання управлінського звіту, оцінювання результатів діяльності ФОП, виявлення причин відхилень від плану та обґрунтування рішень щодо асортименту, ціноутворення, скорочення витрат і розвитку власної справи.

План

1. Інформаційна база аналізу та формування управлінського звіту про доходи, витрати й прибуток.
2. Аналіз динаміки та структури доходів і витрат, порівняння планових і фактичних результатів.
3. Оцінювання рентабельності товарів, послуг і замовлень та впливу зміни цін, витрат і продажів на прибуток.
4. Обґрунтування рішень щодо асортименту, ціноутворення, скорочення витрат і розвитку власної справи.

Ключові терміни та поняття: інформаційна база аналізу, управлінський звіт, доходи, витрати, прибуток, динаміка показників, структура доходів і витрат, планові показники, фактичні показники, відхилення, рентабельність, прибутковість замовлення, факторний аналіз, асортимент, резерви підвищення ефективності, управлінське рішення.

Методичні рекомендації

У ході опрацювання дев'ятої теми необхідно засвоїти основні засади аналізу результатів підприємницької діяльності фізичних осіб – підприємців та використання аналітичної інформації для обґрунтування управлінських рішень. Аналіз діяльності ФОП передбачає систематизацію інформації про доходи, витрати та прибуток, оцінювання динаміки й структури основних економічних

показників, визначення прибутковості окремих товарів, послуг і замовлень, а також виявлення чинників, що впливають на фінансові результати. Особливу увагу слід приділити значенню внутрішньої управлінської звітності, яка дозволяє підприємцю оцінювати фактичні результати діяльності незалежно від установленого порядку податкового обліку та звітування. Важливо усвідомити, що ефективність підприємницьких рішень залежить не лише від обсягу отриманих доходів, а й від співвідношення доходів і витрат, прибутковості окремих напрямів діяльності та здатності підприємця своєчасно виявляти причини відхилень від запланованих показників. Вивчення теми має сформувати розуміння ролі економічного аналізу як інструменту оцінювання результативності власної справи, виявлення можливостей підвищення її ефективності та обґрунтування подальшого розвитку.

Вивчення **першого питання** необхідно розпочати з дослідження призначення економічного аналізу в діяльності фізичної особи – підприємця та визначення інформаційної бази для оцінювання фінансових результатів. Слід з'ясувати, які дані необхідні для аналізу доходів, витрат і прибутку, визначити можливості використання облікових регістрів, первинних документів, банківських виписок, відомостей про продажі, розрахунків собівартості та інших внутрішніх інформаційних джерел. Особливу увагу потрібно приділити відмінностям між показниками податкового обліку та інформацією, необхідною для оцінювання економічної результативності підприємницької діяльності. Важливо усвідомити, що ФОП загалом не складає фінансову звітність за правилами, установленими для юридичних осіб, проте може формувати внутрішні управлінські звіти відповідно до власних інформаційних потреб. Необхідно розглянути призначення та структуру управлінського звіту про доходи, витрати й прибуток, визначити основні показники, які доцільно відображати за окремими періодами, видами діяльності, товарами, послугами або замовленнями. Доцільно ознайомитися з порядком групування доходів за джерелами їх формування, витрат за економічним змістом і напрямками використання, а також визначенням фінансового результату як різниці між відповідними доходами та витратами. Окрему увагу слід приділити необхідності забезпечення повноти, достовірності та зіставності інформації, що використовується для аналізу. Важливо навчитися формувати управлінський звіт у зручному для підприємця форматі, використовуючи електронні таблиці або інші цифрові інструменти, та усвідомити його значення для систематичного оцінювання результатів власної справи.

Опрацювання **другого питання** передбачає вивчення основних методичних підходів до аналізу динаміки та структури доходів і витрат ФОП, а також порівняння запланованих і фактично досягнутих результатів діяльності.

Насамперед необхідно з'ясувати сутність аналізу динаміки економічних показників, визначити можливості використання абсолютних і відносних відхилень, темпів зростання та приросту для оцінювання змін у діяльності підприємця. Особливу увагу слід приділити аналізу структури доходів за видами товарів, послуг, групами клієнтів і напрямками діяльності, а також визначенню питомої ваги окремих складових витрат у їх загальній сумі. Важливо навчитися виявляти найбільш значущі джерела формування доходів, основні напрями використання ресурсів і зміни співвідношення між окремими показниками за досліджувані періоди. Необхідно розглянути порядок порівняння планових і фактичних доходів, витрат та прибутку, визначити економічний зміст позитивних і негативних відхилень та їх можливі причини. Доцільно дослідити вплив зміни кількості замовлень, обсягу реалізації, середньої ціни продажу, вартості придбаних ресурсів і рівня постійних витрат на фактичні результати діяльності. Окрему увагу потрібно приділити розмежуванню відхилень, зумовлених зовнішніми ринковими чинниками, та змін, пов'язаних з організацією діяльності самого підприємця. Важливо усвідомити, що аналіз динаміки, структури та виконання планових показників повинен завершуватися не лише констатацією змін, а й визначенням їх причин та економічних наслідків для власної справи.

Вивчення *третього питання* має бути спрямоване на засвоєння методичних підходів до оцінювання рентабельності окремих товарів, послуг і замовлень та визначення чинників зміни прибутку підприємницької діяльності. Необхідно з'ясувати економічну сутність прибутковості та рентабельності, визначити відмінності між абсолютними показниками прибутку й відносними показниками ефективності використання ресурсів. Особливу увагу слід приділити розрахунку прибутку та показників рентабельності за окремими видами продукції, послуг і замовленнями з урахуванням відповідних доходів, прямих витрат і обґрунтованого розподілу непрямих витрат. Важливо навчитися порівнювати економічні результати різних напрямів діяльності, визначати товари й послуги, які забезпечують найбільший внесок у формування прибутку, та виявляти позиції з недостатньою прибутковістю. Необхідно розглянути можливості використання показників маржинального доходу, прибутку на одиницю продукції, рентабельності витрат і рентабельності продажів для оцінювання результативності підприємницької діяльності. Доцільно дослідити вплив зміни цін реалізації, обсягів продажів, структури асортименту, змінних і постійних витрат на величину прибутку, застосовуючи порівняльні та факторні розрахунки. Окрему увагу потрібно приділити ситуаціям, коли збільшення обсягу продажів не супроводжується відповідним зростанням прибутку внаслідок зміни структури реалізації, зниження цін або підвищення витрат.

Важливо усвідомити, що оцінювання рентабельності повинно враховувати особливості формування витрат, масштаби діяльності та економічну доцільність використання ресурсів, а результати аналізу мають слугувати основою для визначення найбільш перспективних напрямів власної справи.

Опрацювання **четвертого питання** передбачає дослідження порядку використання результатів економічного аналізу для обґрунтування підприємницьких рішень щодо асортименту, ціноутворення, скорочення витрат і розвитку власної справи. Насамперед необхідно з'ясувати взаємозв'язок між виявленими результатами діяльності, причинами їх зміни та можливими напрямками підвищення економічної ефективності. Особливу увагу слід приділити прийняттю рішень щодо збереження, розширення або скорочення асортименту товарів і послуг з урахуванням їх прибутковості, попиту, використання ресурсів і внеску в покриття постійних витрат. Важливо розглянути можливості коригування цін на основі результатів аналізу витрат, рентабельності, поведінки клієнтів і конкурентного середовища. Необхідно дослідити основні напрями скорочення витрат без погіршення якості продукції та послуг, зокрема перегляд умов закупівель, раціоналізацію використання матеріалів, оптимізацію організації роботи та усунення непродуктивних витрат. Доцільно ознайомитися з підходами до порівняння альтернативних управлінських рішень за очікуваними додатковими доходами, релевантними витратами, можливими ризиками та прогнозованим впливом на прибуток. Окрему увагу потрібно приділити оцінюванню доцільності прийняття додаткових замовлень, започаткування нових напрямів діяльності, розширення клієнтської бази та використання додаткових ресурсів. Важливо навчитися формулювати конкретні управлінські рекомендації на основі результатів аналізу, визначати очікуваний економічний ефект від їх реалізації та встановлювати показники для подальшого оцінювання результативності прийнятих рішень. Слід усвідомити, що економічно обґрунтоване управління власною справою передбачає систематичне використання аналітичної інформації, порівняння можливих альтернатив і врахування їх впливу на поточні та майбутні результати діяльності.

У результаті вивчення теми здобувачі повинні сформувати системне розуміння ролі економічного аналізу в оцінюванні результатів діяльності фізичних осіб – підприємців та обґрунтуванні управлінських рішень. Важливо навчитися формувати інформаційну базу аналізу й управлінський звіт про доходи, витрати та прибуток, досліджувати динаміку і структуру економічних показників, визначати відхилення фактичних результатів від запланованих та встановлювати причини їх виникнення. Особливого значення набувають уміння оцінювати рентабельність окремих товарів, послуг і замовлень, визначати вплив

зміни цін, витрат та обсягів продажів на прибуток, а також використовувати результати розрахунків для вибору економічно доцільних управлінських рішень. Засвоєння цих положень сприяє формуванню здатності самостійно оцінювати ефективність власної справи, виявляти резерви її підвищення та обґрунтовувати напрями подальшого розвитку з урахуванням фінансових можливостей і підприємницьких ризиків.

Питання для самоконтролю

1. Яке значення має аналіз фінансових результатів для оцінювання ефективності власної справи?
2. Які джерела інформації можна використовувати для аналізу доходів, витрат і прибутку ФОП?
3. Які показники доцільно включати до управлінського звіту про результати підприємницької діяльності?
4. Як провести аналіз динаміки доходів і витрат ФОП за окремими періодами?
5. Яку інформацію можна отримати за результатами аналізу структури доходів і витрат?
6. Як визначити відхилення фактичних фінансових показників від запланованих та встановити їхні причини?
7. Як оцінити рентабельність окремих товарів, послуг або замовлень?
8. Як зміна ціни, обсягу продажів і витрат впливає на фінансовий результат підприємця?
9. За якими критеріями можна обґрунтувати рішення щодо зміни асортименту, цін або скорочення витрат?
10. Як результати фінансового аналізу можуть бути використані для прийняття рішень щодо розвитку та масштабування власної справи?

Практичні завдання та проблемні ситуації

Практичне завдання 1. Формування управлінського звіту та аналіз результатів діяльності ФОП

Вихідні дані. Фізичні особи-підприємці Коваленко Марія Олександрівна та Петренко Андрій Сергійович здійснюють діяльність за напрямками, визначеними на попередніх практичних заняттях.

Для оцінювання результатів діяльності підприємці підготували планові та фактичні показники за вересень і жовтень 2027 року.

Варіант 1. Надання послуг графічного дизайну

Показник	Вересень (факт)	Жовтень (план)	Жовтень (факт)
Кількість виконаних і реалізованих замовлень, од.	25	30	28
Середня ціна одного замовлення, грн	2 400	2 500	2 500
Витрати на цифрові матеріали та ресурси, грн	7 500	9 000	8 400
Розрахункова вартість власної праці, грн	20 000	24 000	22 400
Програмне забезпечення, грн	2 000	2 000	2 000
Реклама, грн	4 000	4 500	5 000
Інтернет, зв'язок та інші постійні витрати, грн	2 000	2 000	2 000

Варіант 2. Інтернет-торгівля канцелярськими товарами

Показник	Вересень (факт)	Жовтень (план)	Жовтень (факт)
Кількість реалізованих наборів, од.	180	200	190
Середня ціна одного набору, грн	650	670	670
Закупівельна вартість реалізованих товарів, грн	72 000	80 000	79 800
Пакування та інші змінні витрати, грн	7 200	8 000	7 600
Розрахункова вартість власної праці, грн	10 800	12 000	11 400
Обслуговування інтернет-магазину, грн	2 000	2 000	2 000
Реклама, грн	5 000	5 500	6 000
Інші постійні витрати, грн	3 000	3 000	3 000

Увага! Для розрахунку вважати, що всі зазначені замовлення виконані та реалізовані у відповідному місяці. Доходи й витрати наведено без ПДВ. Вартість власної праці включається до економічних витрат для управлінського аналізу. Податкові платежі в цьому завданні не враховуються.

Необхідно:

1. Визначити інформаційні джерела, необхідні для формування управлінського звіту про доходи, витрати та прибуток ФОП.
2. Розрахувати доходи, загальну суму змінних і постійних витрат та економічний прибуток за кожним із трьох періодів.
3. Скласти управлінський звіт про результати діяльності за жовтень, порівнявши планові та фактичні показники.
4. Визначити абсолютні та відносні відхилення фактичних показників жовтня від планових, а також темпи зміни основних показників порівняно з вереснем.
5. Розрахувати частку змінних і постійних витрат у загальній сумі витрат та визначити основні причини зміни економічного прибутку.

Результати оформити в таблиці.

Показник	Вересень (факт)	Жовтень (план)	Жовтень (факт)	Відхилення від плану, грн	Відхилення від плану, %
Дохід від реалізації, грн					
Змінні витрати, грн					
Постійні витрати, грн					
Загальна сума витрат, грн					
Економічний прибуток, грн					

Відносні відхилення визначати у відсотках до планового значення. Темпи зміни показників порівняно з вереснем та структуру витрат подати окремо.

За результатами аналізу сформулювати висновок щодо виконання плану, динаміки результатів діяльності та чинників, які вплинули на прибуток.

Практичне завдання 2. Оцінювання рентабельності та впливу зміни цін, витрат і обсягу продажів на прибуток

Вихідні дані. Для поглибленого аналізу підприємці визначили показники реалізації окремих видів продукції та послуг за листопад 2027 року.

Варіант 1. ФОП Коваленко М. О.

Показник	Розроблення презентацій	Рекламні макети
Кількість виконаних замовлень, од.	20	30
Ціна одного замовлення, грн	2 500	1 500
Змінні витрати на одне замовлення, включаючи вартість власної праці, грн	1 200	800
Постійні витрати за місяць, грн		8 000 загалом

Варіант 2. ФОП Петренко А. С.

Показник	Канцелярські набори	Офісні органайзери
Кількість реалізованих товарів, од.	120	80
Ціна одиниці, грн	650	450
Змінні витрати на одиницю, включаючи вартість власної праці, грн	430	300
Постійні витрати за місяць, грн		10 000 загалом

Для обох варіантів передбачено два альтернативні рішення на наступний місяць:

- Рішення А – зміна ціни. Підвищити ціну першого виду продукції або послуг на 10 %. Очікується зменшення кількості його продажів на 10 %. Інші показники залишаються незмінними.
- Рішення Б – зниження змінних витрат. Зменшити змінні витрати на одиницю другого виду продукції або послуг на 10 % без зміни ціни й обсягу продажів.

Увага! Для розрахунку вважати, що всі замовлення реалізуються в межах наявних виробничих і організаційних можливостей підприємців, а постійні витрати не змінюються. Рішення А і Б розглядаються окремо, а не одночасно.

Необхідно:

1. Розрахувати дохід, змінні витрати та маржинальний прибуток за кожним видом продукції або послуг.
2. Визначити рентабельність продажів кожного виду продукції або послуг за маржинальним прибутком та загальну рентабельність продажів підприємця за економічним прибутком.
3. Розрахувати загальний економічний прибуток за початкових умов.
4. Визначити прогностичний економічний прибуток за рішеннями А і Б та розрахувати його зміну порівняно з початковим варіантом.
5. Обґрунтувати, яке з двох рішень забезпечує більший приріст прибутку, та зазначити обмеження використання лише фінансових показників для прийняття остаточного рішення.

Результати оформити в таблиці.

Показник	Початкові умови	Рішення А	Рішення Б
Загальний дохід, грн			
Загальні змінні витрати, грн			
Маржинальний прибуток, грн			
Постійні витрати, грн			
Економічний прибуток, грн			
Зміна економічного прибутку, грн	—		
Рентабельність продажів за економічним прибутком, %			

За результатами розрахунків сформулювати висновок щодо прибутковості окремих видів продукції або послуг та доцільності запропонованих управлінських рішень.

Практична ситуація 1. Оцінювання доцільності прийняття додаткового замовлення

ФОП Коваленко Марія Олександрівна отримала пропозицію від нового клієнта на розроблення 10 рекламних макетів.

Звичайна ціна одного макета становить 1 500 грн. Клієнт пропонує оплату 1 200 грн за макет за умови виконання всього замовлення протягом місяця.

Змінні витрати на один макет, включаючи розрахункову вартість власної праці, становлять 800 грн. Додаткові постійні витрати у зв'язку з виконанням замовлення не виникають.

Підприємець має достатньо вільного часу, а виконання додаткового замовлення не вплине на обслуговування постійних клієнтів.

Необхідно:

1. Розрахувати дохід від виконання додаткового замовлення за звичайною та запропонованою ціною.
2. Визначити змінні витрати й маржинальний прибуток додаткового замовлення.
3. Оцінити вплив прийняття замовлення на загальний економічний прибуток підприємця.
4. Обґрунтувати доцільність прийняття пропозиції та визначити нефінансові чинники, які необхідно врахувати під час прийняття рішення.

Практична ситуація 2. Обґрунтування рішення щодо асортименту товарів

ФОП Петренко Андрій Сергійович аналізує результати реалізації трьох груп товарів інтернет-магазину за місяць.

Показник	Канцелярські набори	Офісні органайзери	Папір для друку
Дохід від реалізації, грн	78 000	36 000	24 000
Змінні витрати, грн	51 600	24 000	20 400
Частка рекламних витрат, безпосередньо пов'язаних із товарною групою, грн	4 000	3 000	2 000

Інші спільні постійні витрати інтернет-магазину становлять 8 000 грн на місяць і не зміняться в разі припинення продажів окремої товарної групи.

Підприємець розглядає можливість відмовитися від реалізації паперу для друку, оскільки цей товар забезпечує найнижчий дохід серед трьох груп.

Увага! Для розрахунку вважати, що рекламні витрати відповідної товарної групи можна повністю скоротити в разі припинення її реалізації. Припинення продажів паперу для друку не вплине на обсяг реалізації інших товарів.

Необхідно:

1. Розрахувати маржинальний прибуток кожної товарної групи.
2. Визначити внесок кожної групи у покриття спільних постійних витрат і формування прибутку після вирахування безпосередньо пов'язаних із нею рекламних витрат.

3. Розрахувати загальний економічний прибуток інтернет-магазину за поточних умов та в разі припинення реалізації паперу для друку.

4. Обґрунтувати доцільність збереження або скорочення відповідної товарної групи та визначити, які додаткові показники варто проаналізувати перед прийняттям остаточного рішення.

Результати практичного заняття: За підсумками заняття студент подає один документ, який містить управлінський звіт про доходи, витрати та економічний прибуток ФОП, результати аналізу динаміки й структури показників, порівняння планових і фактичних результатів, розрахунки рентабельності окремих товарів або послуг, оцінку впливу зміни цін, витрат і обсягу продажів на прибуток та обґрунтовані рішення двох практичних ситуацій щодо прийняття додаткового замовлення й управління асортиментом.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 10

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ТА КОНТРОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ ФОП

Мета: набути практичних навичок оцінювання фінансових і податкових ризиків, перевірки контрагентів, документів, платежів і залишків, обґрунтування контрольних заходів та способів захисту фінансової інформації, визначення порядку дій за відсутності діяльності або припинення ФОП.

План

1. Фінансові й податкові ризики діяльності ФОП та способи їх зниження.
2. Перевірка контрагентів, контроль документів, платежів, коштів і товарних залишків.
3. Запобігання шахрайству, захист банківських рахунків, електронного підпису та фінансової інформації.
4. Відсутність діяльності та припинення ФОП: завершення розрахунків, звітність і зберігання документів.

Ключові терміни та поняття: фінансова безпека, фінансовий ризик, податковий ризик, контрагент, перевірка контрагентів, внутрішній контроль, контроль документів, контроль платежів, інвентаризація, шахрайство, фішинг, захист рахунків, захист електронного підпису, інформаційна безпека, резервне копіювання, відсутність діяльності, припинення ФОП, остаточні розрахунки, зберігання документів.

Методичні рекомендації

У ході опрацювання десятої теми необхідно засвоїти основні засади забезпечення фінансової безпеки та організації внутрішнього контролю діяльності фізичних осіб – підприємців, визначити основні загрози стабільному функціонуванню власної справи та способи запобігання можливим фінансовим втратам. Забезпечення фінансової безпеки передбачає своєчасне виявлення й оцінювання підприємницьких ризиків, перевірку надійності контрагентів, контроль за документальним оформленням господарських операцій, рухом коштів і збереженням майна, а також захист фінансової інформації від несанкціонованого доступу та шахрайських дій. Особливу увагу слід приділити взаємозв'язку між дотриманням законодавчих вимог, належною організацією розрахунків, використанням цифрових сервісів і фінансовою стійкістю підприємця. Важливо усвідомити, що контроль діяльності ФОП повинен бути організований з урахуванням масштабів бізнесу, характеру господарських операцій та доступних ресурсів, забезпечуючи своєчасне виявлення порушень і запобігання їх негативним наслідкам. Особливого значення набуває розуміння порядку виконання зобов'язань у разі тимчасової відсутності підприємницької діяльності або прийняття рішення про її припинення.

Вивчення **першого питання** необхідно розпочати з дослідження економічної сутності фінансової безпеки підприємницької діяльності, визначення основних видів фінансових і податкових ризиків та чинників їх виникнення. Слід з'ясувати, які обставини можуть негативно впливати на фінансовий стан ФОП, своєчасність виконання зобов'язань, збереження коштів і майна та можливості продовження діяльності. Особливу увагу потрібно приділити ризикам недостатності грошових коштів, несвоєчасного отримання оплати від клієнтів, зростання витрат, втрати доходів, невиконання договірних зобов'язань і виникнення непередбачених фінансових втрат. Необхідно розглянути основні податкові ризики, зокрема неправильне визначення доходів і податкових зобов'язань, порушення умов застосування спрощеної системи

оподаткування, несвоєчасну сплату податків, неподання звітності та неналежне документальне підтвердження господарських операцій. Важливо навчитися визначати ймовірність виникнення окремих ризикових ситуацій та оцінювати можливі наслідки для діяльності підприємця. Доцільно ознайомитися з основними способами зниження ризиків, серед яких попереднє оцінювання умов співпраці, планування фінансових зобов'язань, створення резерву коштів, страхування окремих ризиків, перевірка правильності податкових розрахунків і дотримання встановлених процедур контролю. Окрему увагу слід приділити визначенню пріоритетності ризиків залежно від їх можливого впливу на діяльність ФОП та обґрунтуванню доцільних заходів реагування. Важливо усвідомити, що забезпечення фінансової безпеки потребує систематичного оцінювання ризиків і своєчасного коригування підприємницьких рішень відповідно до змін умов діяльності.

Опрацювання **другого питання** передбачає вивчення основних підходів до перевірки контрагентів та організації контролю за господарськими операціями, документами, платежами, коштами й товарними залишками. Насамперед необхідно з'ясувати значення попередньої перевірки потенційних партнерів для зниження ризиків невиконання договірних зобов'язань, несвоєчасних розрахунків і фінансових втрат. Особливу увагу слід приділити використанню офіційних державних реєстрів та відкритих інформаційних ресурсів для перевірки реєстраційних даних контрагента, його податкового статусу, повноважень представників та інших відомостей, що мають значення для встановлення ділових відносин. Важливо усвідомити, що наявність реєстраційних відомостей сама по собі не гарантує надійності контрагента, тому результати перевірки необхідно оцінювати разом з умовами майбутньої співпраці та можливими ризиками. Необхідно розглянути основні контрольні процедури, які може самостійно застосовувати підприємець, зокрема перевірку відповідності договорів, рахунків, накладних, актів та платіжних документів фактичному змісту господарських операцій. Доцільно ознайомитися з порядком звіряння банківських надходжень і виплат з обліковими даними, контролю за своєчасністю розрахунків, перевірки залишків грошових коштів та виявлення необґрунтованих або повторних платежів. Окрему увагу потрібно приділити контролю за рухом товарів і матеріальних цінностей, зіставленню фактичних залишків з обліковими даними, проведенню періодичних перевірок наявності товарів і з'ясуванню причин установлених розбіжностей. Важливо визначити можливості використання електронних таблиць, облікових програм і банківських сервісів для автоматизації окремих контрольних процедур. Слід усвідомити, що навіть за невеликих масштабів підприємницької діяльності систематичний контроль документів, платежів і майна дозволяє своєчасно

виявляти помилки, запобігати втратам та забезпечувати достовірність інформації про результати власної справи.

Вивчення **третього питання** має бути спрямоване на засвоєння основних способів запобігання шахрайству та забезпечення захисту фінансових ресурсів і цифрової інформації фізичної особи – підприємця. Необхідно з'ясувати сутність шахрайських дій у підприємницькій діяльності, визначити найбільш поширені способи незаконного заволодіння коштами, отримання доступу до банківських рахунків, підміни платіжних реквізитів і використання недостовірних документів. Особливу увагу слід приділити ризикам, пов'язаним із використанням інтернет-банкінгу, електронної пошти, платіжних сервісів та інших цифрових інструментів, через які здійснюються фінансові операції. Важливо ознайомитися з основними ознаками фішингових повідомлень, підроблених вебсайтів, шахрайських платіжних запитів і спроб отримання конфіденційної інформації шляхом соціальної інженерії. Необхідно розглянути практичні заходи захисту банківських рахунків, зокрема використання надійних засобів автентифікації, багатофакторного підтвердження входу, контролю платіжних операцій, установлення лімітів і своєчасного реагування на підозрілі транзакції. Доцільно з'ясувати правила безпечного використання кваліфікованого електронного підпису, захисту особистих ключів, паролів та інших засобів електронної ідентифікації, а також неприпустимість передавання засобів доступу стороннім особам. Окрему увагу потрібно приділити захисту електронних документів, персональних даних клієнтів, облікової та фінансової інформації, організації резервного копіювання, оновлення програмного забезпечення й обмеження доступу до конфіденційних відомостей. Важливо ознайомитися із загальним порядком дій у разі виявлення підозрілих платежів, втрати доступу до електронних сервісів або компрометації електронного підпису, зокрема необхідністю невідкладного звернення до відповідного банку чи надавача електронних довірчих послуг. Слід усвідомити, що захист фінансових ресурсів та інформації потребує поєднання технічних засобів безпеки, організаційних правил і відповідальної поведінки самого підприємця.

Опрацювання **четвертого питання** передбачає дослідження особливостей виконання фінансових і податкових обов'язків фізичної особи – підприємця за відсутності господарської діяльності, а також порядку її державної реєстрації припинення. Насамперед необхідно з'ясувати відмінності між тимчасовим нездійсненням підприємницької діяльності та офіційним припиненням статусу ФОП, визначити їхні правові й фінансові наслідки. Особливу увагу слід приділити тому, що відсутність доходів або господарських операцій не завжди звільняє підприємця від обов'язку сплачувати встановлені платежі чи подавати звітність, оскільки відповідні вимоги залежать від системи

оподаткування, податкового статусу та передбачених законодавством умов. Необхідно розглянути загальну послідовність дій у разі прийняття рішення про припинення підприємницької діяльності, зокрема подання заяви про державну реєстрацію припинення ФОП, завершення господарських операцій, проведення розрахунків із клієнтами, постачальниками, працівниками та іншими кредиторами. Важливо з'ясувати порядок виконання податкових обов'язків, подання необхідної звітності за завершальні звітні періоди, перевірки стану розрахунків із бюджетом і врегулювання наявної заборгованості. Доцільно ознайомитися з особливостями закриття рахунків, відкритих для підприємницької діяльності, припинення використання РРО/ПРРО, завершення договірних відносин та виконання інших організаційних процедур залежно від умов діяльності ФОП. Окрему увагу потрібно приділити тому, що державна реєстрація припинення підприємницької діяльності не припиняє автоматично раніше виниклі майнові та податкові зобов'язання фізичної особи. Необхідно також розглянути вимоги до зберігання первинних документів, облікових даних, податкової звітності та документів, пов'язаних із трудовими відносинами, після припинення діяльності з урахуванням установлених законодавством строків. Важливо усвідомити, що належне завершення підприємницької діяльності передбачає не лише виконання реєстраційної процедури, а й урегулювання фінансових зобов'язань, забезпечення повноти звітності та збереження документального підтвердження здійснених операцій.

У результаті вивчення теми здобувачі повинні сформувані системне розуміння основних загроз фінансовій безпеці фізичних осіб – підприємців та значення внутрішнього контролю для забезпечення стабільності й законності ведення власної справи. Важливо навчитися ідентифікувати фінансові й податкові ризики, оцінювати їх можливі наслідки, обґрунтовувати заходи щодо їх зниження, перевіряти контрагентів та організовувати контроль за документами, платежами, коштами й товарними залишками. Особливого значення набувають уміння розпізнавати шахрайські дії, застосовувати основні способи захисту банківських рахунків, електронного підпису та фінансової інформації, а також визначати порядок дій у разі виникнення загроз цифровій безпеці. Необхідно засвоїти відмінності між тимчасовою відсутністю діяльності та припиненням ФОП, розуміти порядок завершення розрахунків, виконання податкових зобов'язань і забезпечення збереження документів. Опанування цих положень завершує формування комплексного уявлення про організацію власної справи – від виникнення бізнес-ідеї та державної реєстрації до управління фінансовими результатами, забезпечення економічної безпеки й належного припинення підприємницької діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Які основні фінансові та податкові ризики виникають у діяльності ФОП?
2. Як можна оцінити ймовірність виникнення підприємницьких ризиків та їхні можливі фінансові наслідки?
3. Які заходи допомагають знизити ризики несвоєчасної сплати податків, втрати коштів і невиконання договірних зобов'язань?
4. Яку інформацію доцільно перевіряти перед укладанням договору з новим контрагентом?
5. Як організувати контроль за правильністю оформлення документів, здійсненням платежів і рухом коштів?
6. Які контрольні процедури допомагають запобігати втратам товарів, помилкам в обліку та необґрунтованим витратам?
7. Які найбільш поширені способи фінансового шахрайства можуть становити загрозу для ФОП та як їм протидіяти?
8. Як забезпечити захист банківських рахунків, кваліфікованого електронного підпису та конфіденційної фінансової інформації підприємця?
9. Які податкові та звітні обов'язки можуть зберігатися у ФОП за тимчасової відсутності підприємницької діяльності?
10. Які основні дії необхідно виконати під час припинення підприємницької діяльності ФОП щодо розрахунків, податкової звітності та зберігання документів?

Практичні завдання та проблемні ситуації

Практичне завдання 1. Ідентифікація та оцінювання фінансових і податкових ризиків діяльності ФОП

Вихідні дані. Фізичні особи-підприємці Коваленко Марія Олександрівна та Петренко Андрій Сергійович здійснюють діяльність за напрямками, визначеними на попередніх практичних заняттях.

Для оцінювання фінансової безпеки підприємці проаналізували результати діяльності та виявили обставини, які можуть призвести до фінансових втрат, порушення податкових зобов'язань або перебоїв у роботі.

Показник	Варіант 1	Варіант 2
Підприємець	Коваленко М. О.	Петренко А. С.
Вид діяльності	Послуги графічного дизайну	Інтернет-торгівля канцелярськими товарами

Система оподаткування	Третя група єдиного податку, без ПДВ	Загальна система, платник ПДВ
Середньомісячний дохід	85 000 грн	160 000 грн
Середньомісячні підприємницькі виплати	55 000 грн	125 000 грн
Залишок коштів на рахунку	20 000 грн	30 000 грн

Під час аналізу виявлено такі обставини.

Варіант 1. ФОП Коваленко М. О.

№	Обставина	Можливі фінансові наслідки
1	Один із замовників затримує оплату 18 000 грн на 20 днів	Тимчасова нестача коштів
2	Підприємець не перевіряє повноту відображення надходжень в обліку доходів	Помилки у визначенні податкових зобов'язань
3	Резервні копії робочих файлів і документів не створюються	Втрата результатів роботи та підтвердних документів
4	Для доступу до банківського рахунку й робочої електронної пошти використовується однаковий пароль	Ризик несанкціонованого доступу
5	Підприємець не формує резерв коштів на випадок тимчасового припинення замовлень	Неможливість своєчасного здійснення обов'язкових платежів

Варіант 2. ФОП Петренко А. С.

№	Обставина	Можливі фінансові наслідки
1	Фактичні залишки окремих товарів не звірялися з обліковими даними протягом трьох місяців	Невиявлені нестачі товарів
2	Новому постачальнику планується перерахувати передоплату 40 000 грн без попередньої перевірки	Ризик втрати передоплати
3	Частина документів про придбання товарів зберігається лише у вигляді фотографій у телефоні	Недостатність або втрата документального підтвердження
4	Працівник має доступ до облікової системи та можливість змінювати інформацію про повернення товарів	Ризик зловживань і викривлення облікових даних
5	Підприємець не контролює строки подання податкової звітності	Штрафні санкції та інші наслідки порушення законодавства

Увага! Для оцінювання використовувати такі критерії:

Критерій	Низький рівень — 1 бал	Середній рівень — 2 бали	Високий рівень — 3 бали
Імовірність виникнення	Малоймовірна подія	Подія можлива за певних умов	Подія є ймовірною за наявних умов
Вплив на діяльність	Незначні втрати або перебої	Відчутні фінансові втрати чи порушення роботи	Значні втрати, порушення зобов'язань або загроза продовженню діяльності

Загальний бал ризику визначається множенням оцінки ймовірності на оцінку впливу.

Для завдання встановлено такі рівні: 1-2 бали – низький, 3-4 – середній, 6-9 – високий.

Необхідно:

1. Визначити вид кожного ризику: фінансовий, податковий, операційний або інформаційний. За потреби зазначити декілька взаємопов'язаних видів.
2. Оцінити ймовірність виникнення та вплив кожного ризику за запропонованою шкалою.
3. Розрахувати загальний бал і визначити рівень ризику.
4. Запропонувати конкретний захід контролю або зниження кожного ризику.
5. Визначити три ризики, які потребують першочергового реагування, та обґрунтувати їх пріоритетність.

Результати оформити в таблиці.

Ризик	Вид ризику	Імовірність, бали	Вплив, бали	Загальний бал	Рівень ризику	Захід контролю
-------	------------	-------------------	-------------	---------------	---------------	----------------

За результатами оцінювання сформулювати висновок щодо найбільш суттєвих загроз фінансовій безпеці підприємця та першочергових заходів їх зниження.

Практичне завдання 2. Перевірка контрагентів і контроль документів, платежів та майна ФОП

Вихідні дані. Підприємці планують укласти договори з новими контрагентами. Перед здійсненням розрахунків необхідно перевірити надані документи, реквізити та умови співпраці.

Варіант 1. ФОП Коваленко М. О.

Підприємець отримала замовлення від ТОВ «Медіа-Плюс» на розроблення рекламних матеріалів.

Показник	Значення
Вартість договору	30 000 грн
Передоплата	50 %
Строк виконання	20 календарних днів
Строк остаточного розрахунку	5 робочих днів після приймання послуг
Документ про виконання	Акт приймання-передачі наданих послуг
Банківські реквізити замовника	Зазначені в договорі
Запропонована зміна	Перед остаточним розрахунком представник замовника просить надіслати акт на іншу електронну адресу, яка раніше не використовувалася
Додаткова обставина	Повноваження особи, яка погоджує зміну реквізитів для листування, не підтверджено

Варіант 2. ФОП Петренко А. С.

Підприємець планує придбати канцелярські товари в нового постачальника – ТОВ «Офіс-Сервіс».

Показник	Значення
Вартість партії товарів	60 000 грн
Передоплата	70 %
Строк постачання	7 календарних днів після отримання передоплати
Документ про отримання товарів	Видаткова накладна
Банківські реквізити	Зазначені в рахунку на оплату
Запропонована зміна	Після надсилання рахунку менеджер повідомив нові реквізити для оплати через месенджер
Додаткова обставина	Офіційного листа про зміну банківських реквізитів не надано

Увага! Назви контрагентів у завданні є умовними. Студенти не повинні шукати інформацію саме про ці підприємства в державних реєстрах.

Необхідно:

1. Визначити, яку інформацію про контрагента необхідно перевірити до укладення договору та здійснення платежу.

2. Використовуючи офіційні електронні ресурси, встановити способи перевірки державної реєстрації контрагента, його податкового статусу та повноважень представника.

3. Розрахувати суму передоплати й остаточного платежу за договором.

4. Визначити ризики, пов'язані зі зміною контактних даних або платіжних реквізитів, та запропонувати безпечний порядок підтвердження таких змін.

5. Скласти контрольний перелік документів і дій підприємця до здійснення передоплати, під час виконання договору та після завершення розрахунків.

Результати оформити в таблиці.

Об'єкт перевірки	Джерело інформації або документ	Результат перевірки / необхідна дія
Державна реєстрація контрагента		
Податковий статус		
Повноваження представника		
Умови договору		
Банківські реквізити		
Підтвердження виконання договору		
Підтвердження оплати		

Увага! Для перевірки порядку отримання інформації використовувати офіційні ресурси Єдиного державного реєстру та Державної податкової служби України.

Практична ситуація 1. Підозрілий платіж і загроза несанкціонованого доступу до рахунку ФОП

ФОП Коваленко Марія Олександрівна отримала електронний лист нібито від банку з повідомленням про необхідність термінового підтвердження особи для уникнення блокування підприємницького рахунку. У листі міститься посилання на сторінку, де пропонується ввести логін, пароль до банківського застосунку та одноразовий код підтвердження. Підприємець перейшла за посиланням і ввела логін та пароль, але одноразовий код не повідомила. Через 10 хвилин у банківському застосунку з'явилося повідомлення про спробу здійснення переказу 18 000 грн на невідомий рахунок. Платіж ще не підтверджено. На підприємницькому рахунку знаходиться 42 000 грн.

Необхідно:

1. Визначити ознаки шахрайства та пояснити, які дії підприємця створили загрозу фінансовій безпеці.
2. Розрахувати частку потенційно небезпечного переказу в загальному залишку коштів.
3. Скласти послідовність першочергових дій для запобігання несанкціонованому списанню коштів і захисту доступу до рахунку.
4. Запропонувати заходи захисту банківських рахунків, електронного підпису, електронної пошти та фінансової інформації, які необхідно запровадити для запобігання подібним ситуаціям.

Увага! Під час вирішення врахувати необхідність використання лише офіційних каналів зв'язку з банком та недопустимість передавання стороннім особам паролів і кодів підтвердження.

Практична ситуація 2. Тимчасова відсутність діяльності та припинення ФОП

ФОП Петренко Андрій Сергійович здійснює інтернет-торгівлю канцелярськими товарами, перебуває на третій групі єдиного податку за ставкою 5 % без ПДВ та не має найманих працівників. Через зменшення попиту підприємець планує з 1 січня 2028 року припинити продажі. Він розглядає два варіанти: тимчасово не здійснювати діяльність протягом шести місяців або зареєструвати припинення підприємницької діяльності.

Станом на 31 грудня 2027 року підприємство має такі показники:

Показник	Значення
Кошти на підприємницькому рахунку	45 000 грн
Заборгованість покупців за отримані товари	18 000 грн
Заборгованість перед постачальниками	22 000 грн
Залишок товарів за обліковою вартістю	30 000 грн
Несплачені податкові зобов'язання, строк сплати яких ще не настав	6 000 грн
Заборгованість за обслуговування інтернет-магазину	2 000 грн

Увага! Для розрахунку приймаємо, що всі зазначені суми є достовірними, інших зобов'язань немає, а дебіторську заборгованість покупців можна отримати в повному обсязі.

Необхідно:

1. Порівняти правові й податкові наслідки тимчасової відсутності діяльності та державної реєстрації припинення ФОП.
2. Розрахувати загальну суму зобов'язань перед кредиторами та визначити залишок коштів після погашення цих зобов'язань і отримання заборгованості покупців без урахування продажу залишків товарів.
3. Визначити порядок завершення розрахунків із покупцями та постачальниками, а також можливі способи врегулювання залишків товарів.
4. Скласти послідовність організаційних і податкових дій у разі припинення ФОП, зокрема щодо державної реєстрації, подання останньої звітності, сплати зобов'язань, перевірки стану розрахунків із бюджетом та зберігання документів.

Увага! Під час вирішення використовувати чинні положення Податкового кодексу України, законодавства про державну реєстрацію та офіційні роз'яснення ДПС. Окремо врахувати, що відсутність господарських операцій не тотожна державному припиненню ФОП і сама собою не означає автоматичного припинення всіх податкових та інших обов'язків.

Результати практичного заняття : За підсумками заняття студент подає один документ, який містить оцінку фінансових, податкових, операційних та інформаційних ризиків діяльності ФОП, визначення їх пріоритетності й заходів зниження, контрольний перелік перевірки контрагентів, документів і платежів, розрахунок договірних платежів, рекомендації щодо захисту банківських рахунків, електронного підпису та фінансової інформації, порівняння наслідків тимчасової відсутності діяльності й припинення ФОП, алгоритм завершення підприємницької діяльності та обґрунтовані рішення двох практичних ситуацій.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Михаліцька Н., Яцик М. Управління власним бізнесом : навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів : ЛьВДУВС, 2024. 480 с. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/7956/1/mykhalicka_MAKET.pdf
2. Ільчук М. М., Коновал І. А., Барановська О. Д. Бізнес-планування підприємницької діяльності : навчальний посібник. Київ : НУБіП України, 2024. 245 с. URL: <https://dglb.nubip.edu.ua/bitstreams/e8672b4c-84aa-43de-b2a4-2659f1fe90cc/download>
3. Кузь В. І. Податкова система : навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2022. 240 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi81/0061511.pdf>
4. Марченко В. М., Тульчинська С. О., Шашина М. В. та ін. Основи підприємницької діяльності. Практикум : навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2024. 175 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/66791>

Додаткова література

1. Крисоватий А. І., Панасюк В. М., Мельничук І. В. Бухгалтерський облік та оподаткування : підручник / за заг. ред. А. І. Крисоватого та В. М. Панасюк. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 637 с. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/items/6844852d-f637-433c-85a0-f203c3439158>
2. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз підприємств : навчальний посібник. Полтава : ПДАУ, 2024. 350 с. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/entities/publication/d0488222-061b-45d7-a836-8d0017fd17cd>
3. Мелень О. В., Єршова Н. Ю., Колесніченко А. С., Брік С. В. Облік, аудит і оподаткування: бакалаврський курс : навчальний посібник. Ч. 3 / за ред. Н. Ю. Єршової. Харків : НТУ «ХПІ», 2023. 165 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/63283>
4. Грубляк О. М., Марич М. Г., Бак Н. А., Марусяк Н. Л., Марич А. В. Фінансова грамотність : навчальний посібник. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2024. URL: <https://dspace.chnu.edu.ua/items/4f33d2ae-264a-4505-b60a-0dfc7e4dfb22>

5. Гук О. В. Бізнес-планування: навчально-методичний комплекс дисципліни : навчальний посібник. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2024. 52 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/66920>
6. Посібник з підприємництва та розвитку бізнес-навичок / за сприяння Програми розвитку ООН в Україні. 2026. 196 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2026-01/posibnik_z_pidpriemnictva_ta_rozvitku_biznes_navichok.pdf
7. Посібник з практичних аспектів підприємницької діяльності / за сприяння Програми розвитку ООН в Україні. 2026. 104 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2026-01/posibnyk_z_praktychnykh_aspektiv_pidpryyemnytskoyi_diyalnosti.pdf
8. Посібник зі стратегічного розвитку бізнесу / за сприяння Програми розвитку ООН в Україні. 2026. 162 с. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2026-01/posibnyk_zi_stratichnoho_rozvytku_biznesu.pdf
9. Вибір системи оподаткування: яка вигідніша для ФОП? Податки & бухоблік. 2025. № 68. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2025/august/issue-68/article-134081.html>
10. Єдиний податок: навіщо потрібен і кому підходить? Податки & бухоблік. 2025. № 38. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2025/may/issue-38/article-132917.html>
11. Будемо знайомі: загальна система для ФОП. Податки & бухоблік. 2026. № 48. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2026/june/issue-48/article-137965.html>

Інформаційні ресурси

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>
5. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 № 265/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Про затвердження типової форми, за якою здійснюється облік доходів і витрат фізичними особами-підприємцями і фізичними особами, які

проводять незалежну професійну діяльність, та Порядку її ведення : наказ Міністерства фінансів України від 13.05.2021 № 261. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/nakazi/76865.html>

7. Про затвердження Порядку ведення обліку товарних запасів для фізичних осіб-підприємців, у тому числі платників єдиного податку : наказ Міністерства фінансів України від 03.09.2021 № 496. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1411-21#Text>

8. Про затвердження типової форми, за якою здійснюється облік доходів і витрат фізичними особами-підприємцями – платниками єдиного податку третьої групи, які є платниками податку на додану вартість, та Порядку її ведення : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2022 № 405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1596-22#Text>

9. Дія.Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/>

10. Дія. Автоматична реєстрація ФОП. URL: <https://diia.gov.ua/services/reystratsiya-fop>

11. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/>

12. Електронний кабінет платника. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/>

13. Загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс ДПС України. URL: <https://zir.tax.gov.ua/>

14. ДПС України. Програмні РРО. URL: <https://tax.gov.ua/baneryi/programni-rro/>

15. Державна служба зайнятості. Програма «Власна справа». URL: <https://www.dcz.gov.ua/people/micro>

16. «Гаразд» – освітній сайт Національного банку України. URL: <https://harazd.bank.gov.ua/>

17. «ШахрайГудбай» – матеріали з платіжної безпеки. URL: <https://promo.bank.gov.ua/stopfraud/>

18. «Дебет-Кредит» – український бухгалтерський портал. URL: <https://dtkt.ua/>

19. «Бухгалтер 911» – інформаційний ресурс з обліку та оподаткування. URL: <https://buhgalter911.com/>

Навчально-методичне видання
(українською мовою)

Проскуріна Неля Миколаївна
Гринь Вікторія Петрівна

ВЛАСНА СПРАВА:
ОБЛІК, ПОДАТКИ ТА ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

Методичні рекомендації до практичних занять
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Облік і оподаткування»
освітньо-професійної програми «Облік, оподаткування та аудит»

Рецензент Пушкарь І. В.

Відповідальний за випуск Проскуріна Н. М.

Коректор Гороховець Ю. А.